

-NACRT-
STRATEŠKA PLATFORMA STRATEGIJE RAZVOJA
OPĆINE OLOVO
2025-2031.

Olovo, decembar 2024. godine

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
1.1 Pristup izradi strategije razvoja.....	3
2. STRATEŠKA PLATFORMA.....	6
2.1. Situaciona analiza.....	6
a) Geografski položaj, prirodne i opće karakteristike	7
b) Demografske karakteristike.....	12
c) Pregled stanja i kretanja u ekonomiji.....	16
c) 1. Broj i struktura poslovnih subjekata	19
c) 2. Turizam.....	22
d) Pregled stanja i kretanja na tržištu rada	30
e) Pregled stanja i kretanja u oblasti društvenog razvoja	34
e) 4. Sigurnost građana	49
f) Stanje javne infrastrukture i javnih usluga	49
f) 1.Saobraćajna infrastruktura	49
g) Zaštita okoliša/životne sredine uključujući smanjenje rizika od katastrofa/nesreća	56
g) 1. Stanje okoliša.....	56
h) Analiza budžeta	56
2.2. SWOT analiza i strateško fokusiranje.....	62
2.2.1. Strateški fokusi	64
2.3. Vizija razvoja i strateški ciljevi.....	Error! Bookmark not defined. 69

1. UVOD

1.1 Pristup izradi strategije razvoja

U Zakonu o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 32/17) i u Uredbi o izradi strateških dokumenata u FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 74/19) je uspostavljen novi normativno-pravni okvir i metodologija razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine, kantonima i jedinicama lokalne samouprave. Strategija razvoja Općine Olovo 2019.-2024. godine rađena je u skladu s MIPRO metodologijom. Stupanjem na snagu novog normativno-pravnog okvira razvojnog planiranja te kontinuiranog unaprjeđenja razvoja Općine Olovo, pristupilo se izradi novog strateškog dokumenta. Općinski načelnik Općine Olovo donio je Odluku broj: 02-02-1-1716/24 kojom je pokrenut proces izrade Strategije razvoja Općine Olovo 2025 - 2031. godina.

Strategija razvoja Općine Olovo je integrirani, multisektorski strateški dokument kojim su definisane javne politike s ciljem razvoja ove jedinice lokalne samouprave i kreiranja ambijenta za ugodno življenje svih stanovnika Općine Olovo.

Strategijom razvoja utvrđuju se ciljevi razvoja Općine Olovo, način njihovog ostvarivanja, finansijska konstrukcija, kao i sam način praćenja ostvarivanja postavljenih ciljeva i izvještavanja.

Strategija razvoja uvažava prioritete prostornog razvoja i razvojne pravce definisane u strateškim dokumentima Zeničko-dobojskog kantona (ZDK) i Federacije BiH, Bosne i Hercegovine, kao i u dokumentima relevantnim za proces evropskih integracija i drugim relevantnim dokumentima. Institucionalni okvir izrade strategije je usklađen sa relevantnim zakonom i uredbama o razvojnom planiranju i upravljanju. Prema članu 20. stav (2) Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH (Službene novine Federacije BiH, broj 32/17) strategija razvoja jedinice lokalne samouprave je osnovni dokument za izradu DOB-a, budžeta i PJI jedinice lokalne samouprave, programa rada općinskog načelnika za mandatni period, trogodišnjeg i godišnjeg plana rada jedinice lokalne samouprave i godišnjeg programa rada općinskog načelnika.

Nosioc izrade Strategije je Općinski načelnik. Općinski načelnik je posebnim Rješenjem broj: 02-02-1-1717/24 od 30.8. 2024. godine imenovao Općinski razvojni tim (ORT), kao operativno i koordinaciono tijelo za izradu Strategije razvoja Općine Olovo.

Učesnici u izradi su sve općinske službe, Općinsko vijeće Općine Olovo, kantonalna ministarstva i organizacije, privredni subjekti, javna komunalna kantonalna preduzeća i druga preduzeća od javnog značaja u oblasti privrede, kulture, sporta, obrazovanja, zdravstva, zatim komore, nevladine organizacije i svi drugi subjekti koji iskažu interes za uključenje u proces izrade i razvijanje partnerstva.

Kroz proces izrade općinskog strateškog dokumenta definisana je i vizija Općine Olovo, koja je zasnovana na posebnim karakteristikama i specifičnostima Općine Olovo.

Nosilac izrade strategije: Općina Olovo

Općinski razvojni tim:

U sastav Komisije za izradu Strategije razvoja općine Olovo imenuju se:

1. Merisa Kaljanac, pomoćnica Općinskog načelnika u Službi za ekonomske poslove - koordinator Komisije;
2. Senad Degirmendžić, savjetnik Općinskog načelnika - član Komisije;
3. Esed Hadžiabdić, po ovlaštenju pomoćnik Općinskog načelnika u Službi za opću upravu i društvene djelatnosti, član Komisije;
4. Avdo Degirmendžić, pomoćnik Općinskog načelnika u Službi za civilnu zaštitu, član Komisije;
5. Senada Džekmić, šefica Odsjeka za urbanizam, geodetske i imovinsko-pravne poslove, član Komisije;
6. Amir Al-Masaud, viši stručni saradnik za urbanizam i građenje, član Komisije
7. Alma Helja, stručni savjetnik za trezorsko poslovanje i budžet, član Komisije;
8. Sedin Rotić, stručni saradnik za kapitalne projekte, član komisije,
9. Safet Kulo, stručni saradnik za komunalne poslove i zaštitu okoline, član Komisije;
10. Adnan Klempić, stručni saradnik za rad sa mjesnim zajednicama, član Komisije;
11. H.Senahid Ibrahimović, viši referent za poslove raseljenih lica i izbjeglica, član Komisije.

Konsultant: Prof.dr Đevad Šašić

Certificirani trener Agencije za državnu službu Federacije BiH

Lista korištenih skraćenica

% Procenat

< Manje

≥ Više ili jednako

°C Stepeni Celzijusa

‰ Promil

'000 Hiljada

BAM Konvertibilna marka, zvanična valuta BiH

BiH Bosna i Hercegovina

cca cirka, oko

CO₂ Ugljen-dioksid

COVID-19 SARS-CoV-2 virus

d.o.o. Društvo sa ograničenom odgovornošću

EBRD Evropska banka za obnovu i razvoj

EU Evropska Unija

FBiH Federacija Bosne i Hercegovine

ha Hektar

ISO Međunarodna organizacija za klasifikaciju (eng. International Organization for Standardization)

Izvoz/pc Izvoz po stanovniku

JP Javno Preduzeće

JU Javna Ustanova

KD Kulturno društvo

KD BiH 2010 Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine 2010

kg kilogram

KJP Kantonalno Javno Preduzeće

Km Kilometar

KUD Kulturno umjetničko društvo

KV Kvalifikovani radnici

kV Kilovolt

m Metar
m.n.v. Metara nadmorske visine
m/s Metar po sekundi
m³ Metara kubnih
MW Megavat
MWh Megavat po satu
MZ Mjesna zajednica
NK Nekvalifikovani radnici
npr. Na primjer
NSS Niža stručna sprema
NVO Nevladina organizacija
ZE-DO Zeničko-dobojski kanton
OŠ Osnovna škola
p Pritisak
PK Polukvalifikovani radnici
SSS Srednja stručna sprema
st/km² Stanovnika po kilometru kvadratnom
t Tona
TS Trafo stanica
Uvoz/pc Uvoz po stanovniku
VKV Visokokvalifikovani radnici
VSS Visoka stručna sprema
VŠS Viša stručna sprema

2. STRATEŠKA PLATFORMA

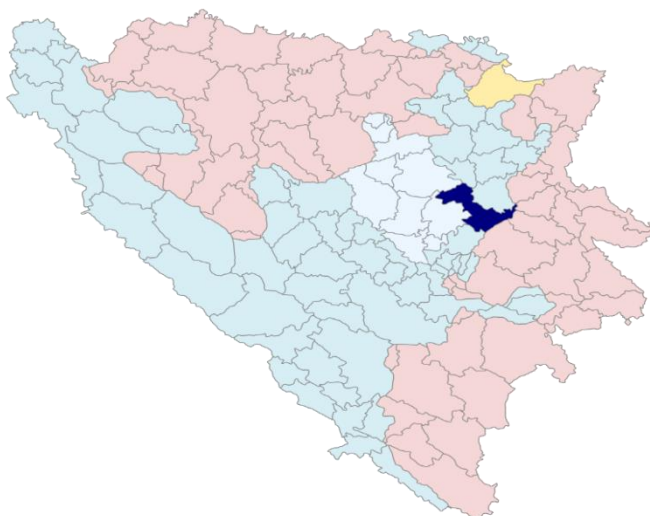
2.1. Situaciona analiza

2.1.1. Geografski položaj, prirodne i opće karakteristike

Makrolokacijski gledano, općina Olovo nalazi se u centralnom do sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine (BiH). Prema teritorijalnom ustrojstvu Federacije BiH (FBiH), općina Olovo pripada Zeničko-dobojskom kantonu (ZDK) i obuhvata jugoistočni dio ZDK. Površina općine Olovo iznosi 407,8 km², što predstavlja 12,20% od ukupne površine ZDK, 1,56% od ukupne površine FBiH, a 0,79% od ukupne površine BiH.

Općina Olovo na području entiteta FBiH u okviru ZDK graniči sa općinama Vareš i Zavidovići. Kada su u pitanju općine iz drugih kantona, graniči sa općinom Ilijaš (Kanton Sarajevo) te općinama Kladanj i Banovići (Tuzlanski kanton), te sa općinama Sokolac i Han Pijesak koje ulaze u sastav entiteta Republika Srpska (RS).

Slika 1. Geografski položaj

Područjem Općine Olovo prolazi magistralni put M-18, koji je povezuje sa Sarajevskim kantonom i Tuzlanskim kantonom, te regionalni putni pravci: R-467 Ribnica – Podkamensko – Olovo, R-444 Podkamensko – Podlugovi i R-468 Olovo – Sokolac. S obzirom da se nalazi na prostoru koji komunikacijski povezuje regionalne centre u BiH, općina Olovo ima povoljan geografski položaj.

Reljef

Teritorij općine Olovo pripada zoni unutrašnjih Dinarida i ima reljef izrazito brdsko-planinskog karaktera sa visinskim razlikama od 380 metara nadmorske visine (m.n.v.) do 1.328 m.n.v. pa se tako u konfiguraciji terena ističu dvije osnovne cjeline: dolinsko-kotlinska i planinska. Rubni dijelovi općinske teritorije su znatno izdignutiji i tektonski više izlomljeni. Vertikalna razlika između najniže tačke (380 m Careva Ćuprija) i najviše tačke (1.328 m Konjuh) iznosi 948 m, što ukazuje na izrazitu vertikalnu raščlanjenost terena. Kako Slika 3 prikazuje, prostor ispod 500 m n.v. obuhvata 5% ukupne površine općine

Olovo, i pruža se duž toka rijeke Krivaje, od naselja Solun prema sjeverozapadu, sve do granice općine sa općinom Zavidovići. Visinski pojas, od 500 – 700 m n.v. obuhvata 25% ukupne površine općine Olovo, i pruža se niz tokove rijeka Stupčanice i Bioštica preko općinskog centra, dolinom Krivaje do Soluna. Brdsko – planinski pojas od 700 – 1000 m n.v. zauzima nepunu polovinu (49%) od ukupne površine Općine i nalazi se na padinama prema riječnim dolinama i uz njihove pritoke. Planinsko područje Konjuha, Zvijezde i Sljemenske planine preko 1000 m n.v., zauzima petinu od ukupne površine Općine.

Klima

Po glavnim klimatskim karakteristikama općina Olovo nalazi se u zoni umjereno kontinentalne klime koju karakteriziraju hladne zime, kratka proljeća i jeseni, te topla i vlažna ljeta. Godišnja temperatura je 8,3 °C. Najhladniji mjesec je januar sa srednjom mjesečnom temperaturom od -2 °C, a najtopliji mjeseci su juli i august sa srednjom mjesečnom temperaturom od 18 °C. Na osnovu prikazanih srednjih mjesečnih temperatura može se zaključiti da su proljeća hladnija u odnosu na jeseni. Vremenski period sa temperaturama iznad 5 °C traje oko 252 dana (počinje polovicom marta i traje do kraja novembra). Za to vrijeme općina Olovo dobije veliku temperaturnu sumu od oko 3.760 °C, koja pruža ovom području dobre uslove za razvoj poljoprivrednih kultura. Temperaturne inverzije se uspostavljaju u hladnijem periodu.

Na području Olova padavine su prilično ravnomjerno zastupljene tokom cijele godine i postoji značajna količina oborina tokom cijele godine. Tokom godine vidljiva su dva maksimuma padavina, u kasno proljeće i u ranu jesen. Najsuši mjesec je februar sa 80 mm padavina. Maksimalne padavine su u maju, kada prosječno padne 150 mm. Razlika u količini padavina između najsušnijeg i najvlažnijeg mjeseca iznosi 70 mm.

Magle su vrlo česte i guste od septembra do kraja januara, naročito u dolinama rijeka Krivaje, Bioštica i Stupčanice. S obzirom da je područje općine Olovo, morfološki gledano, predstavljeno uskim reljefnim udubljenjima i višim predjelima reljefnih zaravni, smjer pružanja vjetrova ovog područja prvenstveno je uvjetovan reljefom. Stoga, pravci vjetrova imaju smjer pružanja riječnih dolina (smjer pružanja jug, jugoistok – sjever, sjeverozapad), a visinska raščlanjenost reljefa pojačava njihovu mahovitost. Dominantni vjetrovi visinskog reljefnog područja su sjeverac i jugo-zapadnjak.

2.1.2. Prirodni resursi

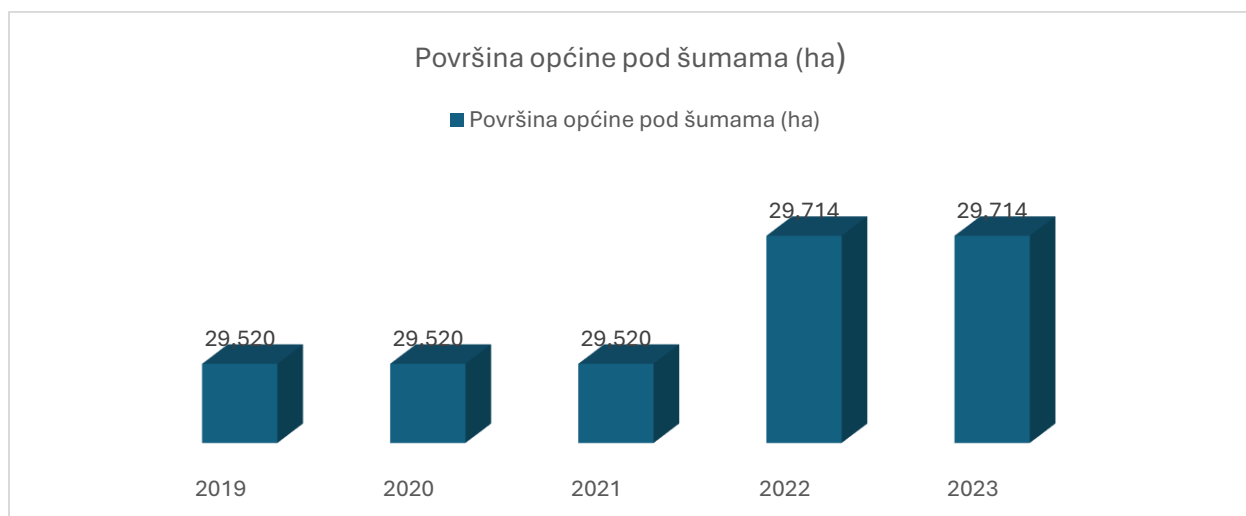
Najznačajniji prirodni resursi općine Olovo su:

- šume i šumsko zemljište,
- poljoprivredno zemljište,
- vodni potencijali, posebno ljekovite mineralne vode, i
- mineralne sirovine.

Šume

Šume zauzimaju preko 80% područja Općine, te samim tim predstavljaju najznačajniji prirodni resurs Općine. Međutim, u skladu sa federalnim zakonima koji uređuju način gazdovanja šumama, državnim šumama sa područja Općine, upravlja Javno preduzeće Šumsko – privredno društvo Zeničko - dobojskog kantona d.o.o Zavidovići.

Grafik 1. Površina Općine pod šumama

Izvor: Općina Olovo

Općina Olovo je historijski poznata po rudarstvu, te se rudnici olova spominju i 1376.godine. Naime, „rupe“ iz kojih je vađena ruda nalaze se u Dolovima, Kurjači, Salakovcu, Žiru, Kruševu, Bakićima i Prgoševu, dakle u naseljima oko Olova, dok je u samom Olovu ruda prerađivana.

U budžetu Općine Olovo planiraju se sredstva za podsticanje poljoprivredne proizvodnje. Cilj mjere je: povećanje i unapređenje poljoprivredne proizvodnje i razvoj i očuvanje ruralnog područja. Podstiče se:

a. Animalna proizvodnja: držanje krava za mužu, uzgoj brojlera, tov junadi, osnovno stado ovaca i uzgoj pčelinjih zajednica

b. Biljna proizvodnja: proizvodnja kornišona, proizvodnja svježeg povrća u plastenicima, proizvodnja borovnice i maline, proizvodnja voća (jabuke kruške, šljive), proizvodnja jarih žitarica (pšenica jara, zob, ječam), proizvodnja krompira i proizvodnja kukuruza

Općina Olovo finansira žetvu žitarica na području općine Olovo za sve prijavljene proizvođače (2024. i 2023. godina)

Tabela 1. Struktura poljoprivrednog zemljišta prema bonitetnim klasama

Klasa	Postotak (%)	ha
I	0	
II	0	
III	0.08	33,68
IV	3.85	1.578,5
V	8.82	3.609,37
VI	3.95	1.618,47
VII	0.21	85,73
VIII	1.86	763,28

Izvor: Općina Olovo

Površina industrijskog zemljišta sa infrastrukturom iznosi 1,58 ha. Industrijska zona Golubište obuhvata 124.715 m².

Vodni potencijali

Topografski, geološki, klimatski i drugi uslovi okoline usloveli su raznoliku hidrografsku i hidrološku sliku na području općine Olovo. Vodotoci općine Olovo uključuju rijeke Stupčanicu i Biošticu koje se u urbanom području općine Olovo spajaju i čine rijeku Krivaju, koja dalje teče prema Zavidovićima. Kao što se može vidjeti na slici ispod, na ovom području prisutni su i brojni potoci koji se ulijevaju u navedene vodotoke.¹¹ Hidrogeografski gledano, vodotoci općine Olovo pripadaju slivu rijeke Bosne, odnosno preko rijeke Save Crnomorskom slivu.

Rijeka Krivaja je najveći vodotok u ZDK, i desna je pritoka rijeke Bosne. Kao što se može vidjeti u tabeli ispod, površina sliva rijeke Krivaje je 737 km², sa maksimalnim proticajem od 484 m³/s i nosi 20% ukupnog bruto hidroenergetskog potencijala ZDK.¹³ Rijeka Krivaja je poznata po čistoći vode i bogatstvu ribom, a veliki značaj za razvoj turizma na ovom području ima i međunarodni Krivaja rafting koji se održava na ovoj rijeci. Rijeka Bioštica nastaje od krških izvora i vrela i teče kroz usku kanjonsku dolinu te je na pojedinim mjestima duboka i do 200 metara. Njena najznačajnija pritoka je Kaljina. Površina sliva rijeke Bioštrice je 411 km² sa maksimalnim proticajem od 284 m³/s. Na rijeci Bioštici se nalazi moderno uređeno izletišta „Zeleni vir“ koje je udaljeno 2,5 km od urbanog dijela općine Olovo. Rijeka Stupčanica drenira padavinske vode sa istočnog dijela romanijskog platoa. Prikupljanjem izvorskih voda obrazuje se njen tok. Površina sliva rijeke Stupčanice je 285 km² sa maksimalnim proticajem od 205 m³/s.

Uzimajući u obzir bogatstvo vodnih resursa na području općine Olovo, može se zaključiti da voda predstavlja jedan od ključnih razvojnih resursa u više sektora uključujući: – Vodosnabdijevanje – Turizam (banjski i zdravstveni turizam, ribolov, rekreacija, izletišta, planinarenje, itd) – Proizvodnja električne energije – Poljoprivreda – Industrija Općina

Olovo je bogata i izvorima termalne vode čija je temperatura konstantna tokom cijele godine. Još 1887. godine vršene su analize sastava vode i njene temperature. Temperatura vode prema tom zapisu iznosi 31,5 °C. Centralni higijenski zavod u Sarajevu 1953. godine izvršio je ispitivanje termalnih voda u Olovu i utvrdio je da termalne vode Olova spadaju u indiferentne-heomeoterne vode sa karakterom slabe zemno-alkalne vode i da iste liječe reumatizam, neuralgije, kostobolju i ženske bolesti.¹

Trenutno u Olovu se nalaze tri izvorišta termalnih voda koja crpe termalnu vodu sa dubine od 185 metara, na lokaciji JZU Banjsko-rekreativnog centra „Aquaterm“. Ovaj centar crpi vodu sa jednog od navedena tri izvorišta. Termalna voda koju crpi „Aquaterm“ iznosi 33 °C sa ph vrijednošću između 7,15 i 7,45, i koja se može koristiti u balneologiji i u termoenergetske svrhe.² Uz ovaj, na području općine Olovo postoji još pet termalnih izvora: na lokalitetu Zeleni Vir, u dolini rijeke Bioštica, Orliji i Solunu. Navedeni lokaliteti daju dodatnu mogućnost razvoja banjskog turizma.

2.1.3 Rude

Olovo je poznata po nalazištima rude olova po kojoj je grad Olovo dobio ime. Na području općine Olovo su evidentirana nalazišta ceruzita – olova na lokalitetima Očekalj i Prgoševo. Ukupna zaliha bilansnih rezervi ceruzita na pomenutim lokalitetima iznosi 3.602.099 t, koje ukupno sadrže 191.664 t olova. Podijeljeno na kategorije bilansnih rezervi u skladu Pravilnikom o klasifikaciji, kategorizaciji i proračunu rezervi čvrstih mineralnih sirovina i vođenju evidencije o njima³, u kategoriji A ima 795.323t rezervi ceruzita (sa sadržajem olova u procentu od 5,24%), u kategoriji B 1.195.730 t ceruzita (sa sadržajem olova u procentu od 5,30%) i kategoriji C1 1.611.046 t bilansnih rezerv (sa sadržajem olova u procentu od 5,36%).

Tabela 2 Mineralna i rudna nalazišta

Mineral/ruda	Lokacija	Procjenjena količina nalazišta				
			2020	2021	2022	2023
Ruda olova (ukupno sve kategorije)	Očekalj	973,686	120,000	120,000	163,318	153,626
b	Prgoševo	1,332,055	0	0	0	0
c			0	0	0	0
d			0	0	0	0
UKUPNO		2,305,741	120,000	120,000	163,318	153,626

¹ Strategija razvoja banjsko-rekreativnog turizma u Općini Olovo, Sarajevo, 2008

² Rješenje br. 06-18-261/14 izdato od strane Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije kojim se potvrđuju geološke rezerve i kvalitet podzemnih termalnih voda iz bušotina SB-1, SB-2 i SB-3, izvorišta „Aquaterm“ općina Olovo (Mostar, 04.11.2014.)

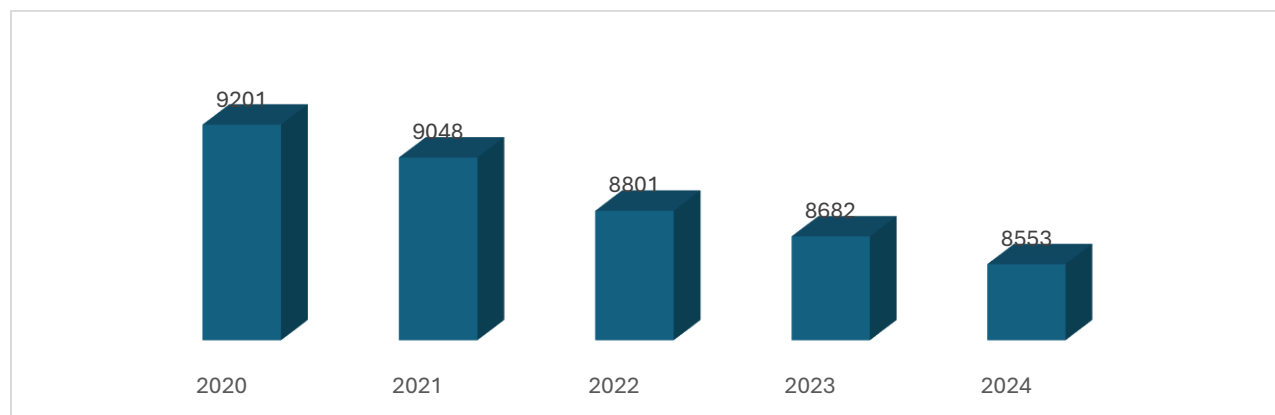
³ Sl. novine FBiH, br. 36/12

Izvor : Općina Olovo

b) Demografske karakteristike

Općina Olovo spada u red manje naseljenih općina u BiH sa 23,8 stanovnika/km². Na prostoru Općine nalazi se 45 naseljenih mjesta. Prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja, u periodu od 2019. do 2023. godine je na području općine Olovo zabilježen je pad broja stanovnika.

Graf 2. Broj stanovnika Općine Olovo u periodu 2020-2024.

Izvor : Federalni zavod za statistiku

Tabela 3. Starosna struktura stanovnika Općine Olovo 2019-2024.

Starosna struktura	1991	2019	2020	2021	2022	2023	2024
0-14	4243	1175	1133	1135	1081	1030	1004
15-64	11236	6516	6313	6085	5838	5715	5518
65+	1477	1643	1755	1828	1882	1937	2031
Sveukupno	16956	9334	9201	9048	8801	8682	8553

Izvor: Općina Olovo

Rodna struktura stanovništva Općine Olovo prema procjenama prati trendove u ZE-DO kantonu. Prema zvaničnim procjenama⁴ omjer spolne strukture stanovništva se kontinuirano kreće u gotovo uravnoteženom omjeru. U periodu 2019-2024 godina najizraženiji rast je u starijoj populaciji 65 i više godina (23,61%), dok se istovremeno bilježi pad broja djece od 0 do 14 godina za 17% te stanovništva od 15 do 64 godine za 18%.

Godina	1991			2019			2020			2021			2022			2023		
	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ

⁴ Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama, Sarajevo 2023

Statistika	0	0	0	39	37	76	30	38	68	28	25	53	27	26	53	30	22	52
Služba za opću upravu	77	63	140	38	38	76	27	38	65	32	25	57	27	27	54	29	23	52

Tabela 4. Podaci o rođenim

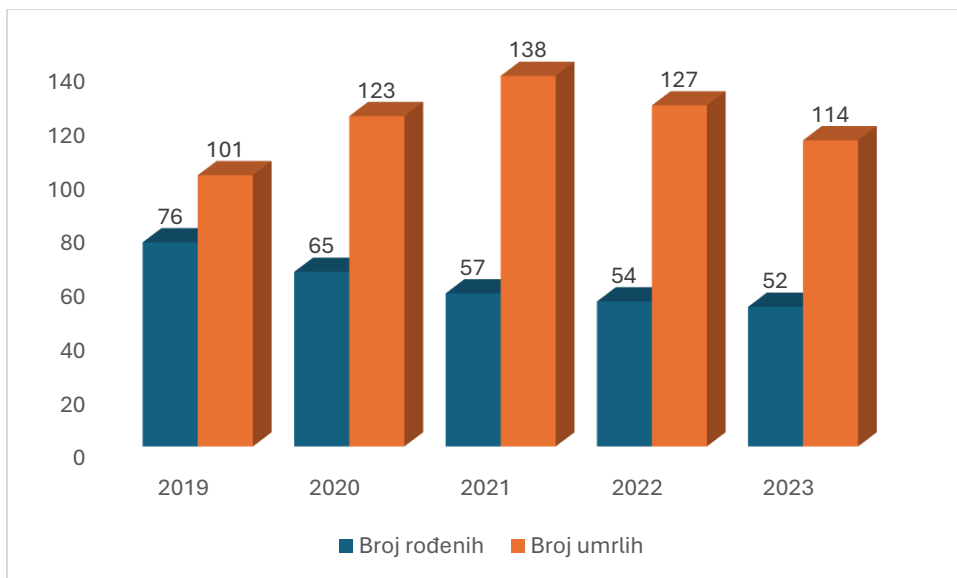
<i>Tabela 5. Podaci o umrlim</i>						
Godina	Broj umrlih ⁵			Broj umrlih ⁶		
	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ
1991. Ukupno	35	30	65	0	0	0
0-14	0	0	0	0	0	0
15-64	17	18	35	0	0	0
65+	18	12	30	0	0	0
2019. Ukupno	55	46	101	62	48	110
0-14	1	0	1	0	0	0
15-64	23	11	34	0	0	0
65+	31	35	66	0	0	0
2020. Ukupno	62	61	123	73	64	137
0-14	0	0	0	0	0	0
15-64	26	17	43	0	0	0
65+	36	44	80	0	0	0
2021. Ukupno	73	65	138	75	66	141
0-14	0	0	0	0	0	0
15-64	30	27	57	0	0	0
65+	43	38	81	0	0	0
2022. Ukupno	60	67	127	68	64	132
0-14	0	0	0	0	0	0
15-64	23	29	52	0	0	0
65+	37	38	75	0	0	0
2023. Ukupno	49	65	114	56	0	56
0-14	0	0	0	0	0	0
15-64	21	29	50	0	0	0
65+	28	36	64	0	0	0

Na narednom grafiku jasno se uočava negativan omjer rođenih i umrlih u proteklih pet godina na području općine.

Graf 3. Broj rođenih i umrlih 2019-2023 godina

⁵ Služba Općine

⁶ FZS

Izvor: Općina Olovo

U periodu 2014-2018. godina, zabilježen je pad broja prisutnih stanovnika na području i ZDK za 9,7%. Pored pada broja stanovnika, i prirodni priraštaj u ZDK je u padu.

Tabela 6. Broj doseljenih i odseljenih

	Napustili općinu (broj)	Doselili u općinu (broj)	saldo migracije
	Ukupno	ukupno	Ukupno
1991		5438	5438
2019	199	102	-97
2020	171	61	-110
2021	203	76	-127
2022	165	88	-77
2023	149	97	-52

Izvor: FZZS

Može se zaključiti da je stanje prirodnog priraštaja na području općine u u periodu 2019-2023 godina negativno. Najveći negativan omjer doseljenih odseljenih imamo u 2020. i 2021. godini. Sa druge strane, prisutan je odlazak stanovništva i porodica izazvanih ekonomskim migracijama prema evropskim zemljama.

Upoređujući podatke o migraciji stanovništva u Općini Olovo vidljiv je odliv stanovništva od 2019. do 2023. godine. U skladu sa pretpostavkama modela za procjenu kretanja stanovništva Federalnog zavoda za statistiku FBiH, u narednom periodu ukupna populacija FBiH u 2070. godini procijenjena je na oko 1.6 miliona stanovnika (smanjenje oko 26% u odnosu na populaciju FBiH u 2020. godini). Najveći pad se predviđa u radno

sposobnoj populaciji (15 – 64 godina starosti), koja će u 2070. godini imati manje od 1 miliona stanovnika.

Tabela 7. Popis mjesnih zajednica⁷

Naziv mjesne zajednice	Površina km2	Broj stanovnika	Broj domaćinstava
Jelaške	38.36	636	199
Careva Čuprija	26.72	532	176
Kamensko-Magulica	66.38	676	285
Čuništa	24.93	714	246
Milankovići	11.15	299	127
Solun	22.85	1263	435
Križevići	16.96	392	127
Olovo	23.49	2667	920
Olovske Luke	41.06	1483	470
Petrovići	43.89	176	73
Gurdići	13.90	109	36
Dugandžići	19.14	260	82
Klinčići	24.28	440	136
Dolovi	22.80	509	181
Kruševo	11.64	235	71
Ukupno	407.55	10391	3564

Izvor: Općina Olovo

Zaključci i izazovi koji se mogu identificirati u oblasti demografskih kretanja:

- Stanovništvo predstavlja ključni faktor lokalnog razvoja općine. Negativan prirodan priraštaj imamo kontinuirano od 2019 do 2023 godine, te pad broja rođenih i rast broja umrlih u posmatranom periodu. Odlazak stanovništva sa područja općine, ukazuju na potrebu osmišljavanja strateških intervencija koje će za cilj imati unaprjeđenje uslova i kvaliteta života te stvaranje prilika za zapošljavanje kako bi se potakao ostanak stanovništva, doprinijelo osnivanju novih porodica i ublažio negativan prirodni priraštaj.
- Navedeno ukazuje na potrebu nastavka podrške za mjere usmjerene u populacijske politike iz okvira nadležnosti lokalne zajednice. To podrazumijeva povećanje mjera finansijske i stambene podrške, u cilju povećanja nataliteta u skladu sa mogućnostima općine i rasta budžeta.
- Razvoj populacijske politike na lokalnom nivou podrazumijeva poticanje rađanja, zapošljavanja mladih, razvoj stanovništva kao i praćenje indikatora u toj oblasti. Na ovaj način istovremeno bi se stvorile kvalitetne osnove za podizanje svijesti o značaju populacije.

⁷ Popis 2013. godine

- Kroz pomenute mjere je potrebno obratiti pažnju i na populaciju starijeg stanovništva gdje u posljednjih pet godina općina bilježi trend demografskog starenja stanovništva što zahtjeva definisanje mjera za razvijanje sistema zdravog starenja sa druge strane.

U demografskom pogledu na području Općine Olovo uočava se nekoliko izazova, među kojima su dominantni problemi:

- Kontinuirano demografsko starenje strukture stanovništva;
- Smanjenje radno-sposobnog stanovništva
- Negativan prirodan priraštaj
- Dilema fokusiranja kreiranja demografskih politika usmjerena je na uspostavljenje balansa između potrebe povećanja populacije ili potrebe obezbjeđivanja kvalitetnijeg ambijenta življenja
- Neuvezanost i nedostatak podataka o stanovništvu u inostranstvu, prevashodno mladih i obrazovanih u zemljama Evropske unije, te aktiviranja potencijala dijaspore u smislu većeg korištenja raspoloživog finansijskog, ljudskog i društvenog kapitala.
- U budućem periodu potrebno je definisati mjere i politike u cilju demografskog razvoja općine.

c) Pregled stanja i kretanja u ekonomiji

Nivo razvijenosti Općine Olovo

Federalni zavod za programiranje razvoja provodi praćenje nivoa razvijenosti kantona i jedinica lokalne samouprave u FBiH u sklopu svojih djelatnosti. Prilikom izračuna indeksa razvijenosti kantona i općina u njihovom sastavu koriste se sljedeći parametri:

A - Prihod od poreza na dohodak po glavi stanovnika,

B - Stepen zaposlenosti,

C - Pokazatelj kretanja stanovništva,

D - Udio populacije starijeg stanovništva u odnosu na ukupnu populaciju

E - Stepen obrazovanja radne snage.

Prilikom izračuna indeksa razvijenosti kantona ili općine navedeni indikatori ulaze u njegovu vrijednost prema sljedećim ponderima:

- 25% - prihod od poreza po glavi stanovnika,
- 20% - stepen zaposlenosti,
- 20% - pokazatelj kretanja stanovništva,
- 15% - udio populacije starijeg stanovništva u odnosu na ukupnu populaciju,
- 20% - stepen obrazovanja radne snage.

Na osnovu dostupnih podataka Federalnog zavoda za programiranje razvoja FBiH, jasno se vidi da po indeksu razvijenosti, koji je u 2023. iznosio 0,749 indeksna poena, Općina Olovo spada među nerazvijenije općine FBiH i nalazi sa na 49. mjestu dok je 2015. godine bila na 56. mjestu.

Posmatrajući kriterije rangiranja, svi kriteriji su ispod prosjeka u FBiH dok najveće vrijednosti imaju stepen obrazovanja radne snage, stepen zaposlenosti. Ovoj poziciji najviše doprinose kriteriji kretanje stanovništva (0,33), prihodi od poreza na dohodak, i učešće starog stanovništva su ispod prosjeka.

Cilj dokumenta Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji BiH koji objavljuje Federalni zavod za programiranje razvoja FBiH, je da se sagledaju osnovni društveno-ekonomski pokazatelji razvoja FBiH po općinama i kantonima, te da se rangiraju lokalne zajednice i kantoni prema nivou razvijenosti. Općina Olovo od 2015. godine bilježi kontinuirani rast a zatim stabilan napredak kada su u pitanju navedeni kriteriji. Općina Olovo je postigla ovaj uspjeh prije svega zahvaljujući sopstvenom radu menadžmenta i uposlenih te korektnoj saradnji sa drugim nivoima vlasti.

Prosječna neto plaća

Prosječna ostvarena neto plaća na području Općine Olovo u 2023. godini iznosila je 993,00 KM dok je prosječna plata u FBiH 1.261,00 KM.

Posmatrano u odnosu na 2015. godinu, kada je prosječna plata iznosila 592,00 KM, prosječna ostvarena neto plaća u 2023. godini veća je za 61%.

c) 1. Broj i struktura poslovnih subjekata

Pod pravnim licem Zavod za statistiku FBiH podrazumijeva pravno lice, jedinice u sastavu i obrtničku djelatnost. Zavod za statistiku FBiH sva privredna društva koja posluju u ovom entitetu razvrstava prema Klasifikaciji djelatnosti koja je uspostavljena 2010. godine („KD BiH 2010“). Navedene klasifikacija uključuje sljedeće djelatnosti prikazane u nastavku:

A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo

B Vađenje ruda i kamena

C Prerađivačka industrija

D Proizvodnja i snabdijevanje/opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija

E Snabdijevanje/opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša

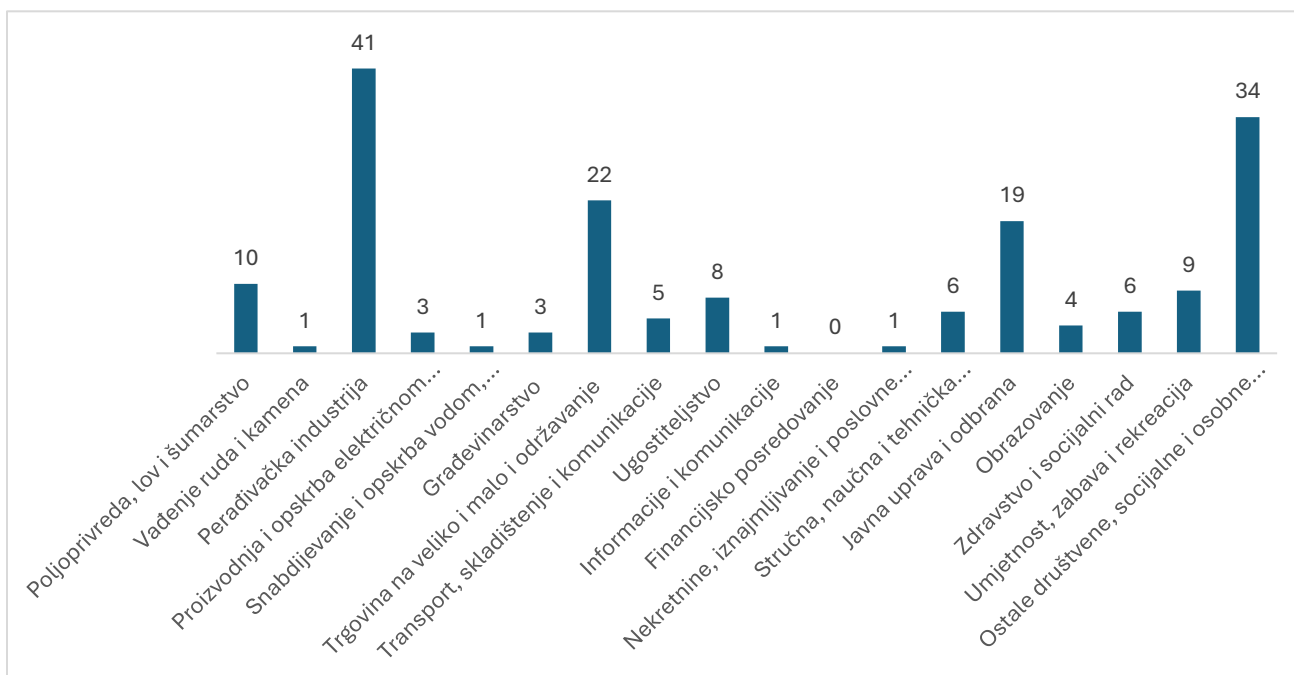
F Građevinarstvo

G Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla

H Prijevoz i skladištenje

I Djelatnosti pružanja smještaja te priprema i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
J Informacije i komunikacije
K Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
L Poslovanje nekretninama
M Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
O Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje
P Obrazovanje
Q Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
R Umjetnost, zabava i rekreacija
S Ostale uslužne djelatnosti

Graf 4. Broj registriranih pravnih subjekata na području općine Olovo klasificiran prema privrednim djelatnostima 2023. godine

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Najznačajnije grane privrede na području Općine su prerađivačka industrija (41), ostale uslužne djelatnosti (34), trgovina na veliko i malo (22) i tako dalje.

Posljednjih pet godina Općina Olovo bilježi male pozitivne trendove u razvoju privrede kada je u pitanju ukupan broj registrovanih pravnih lica na teritoriji općine. U 2023. godini broj poslovnih subjekata iznosio je 443.⁸ Najznačajnije grane privrede na području Općine su trgovina na malo, djelatnosti usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo, zatim zanatske radnje, poljoprivredna djelatnost, prijevoznici te ostale djelatnosti.

Posljednjih pet godina Općina Olovo bilježi stagnaciju u razvoju privrede kada je u pitanju ukupan broj registrovanih pravnih lica na teritoriji općine.

Od 2019. do 2023. godine, smanjen je broj pravnih lica registrovanih za djelatnosti, trgovina na veliko i malo dok je došlo do blagog povećanja u drugim djelatnostima. Ukupno u 2023. godini su registrovana 174 pravna lica dok je u 2019. godini 175.

Tabela 8. Broj registriranih obrta 2020-2023 godina

Broj registriranih obrta	2020	2023
Trgovačke radnje	33	29
Ugostiteljske radnje	17	16

⁸ www.fzzpr.gov.ba

Zanatske radnje	0	2
Poljoprivredna djelatnost	30	35
Prijevoznici	18	19
Auto škole	0	5
Taxi - prijevoznici	0	10
Tezge na pijaci	0	0
Ostali	36	48
Ukupno	134	147

Izvor: Općina Olovo

U tabeli iznad prikazan je broj obrta na području općine te nisu značajne izmjene u razvoju kada je u pitanju broj obrtnika.

Na narednom grafiku predstavljen je ukupan izvoz/uvoz sa područja općine za period 2019-2023. godina. Bilježi se kontinuirani rast i uvoza i izvoza. Pokrivenost uvoza izvozom bilježi pozitivan trend, koji je u 2023. godini u smislu pokrivenosti uvoza izvozom iznosio oko 181% što nije karakteristično za veći općina u BiH.

Tabela 9. Ukupan izvoz / uvoz sa područja općine

	2019	2020	2022	2023
Izvoz	64,993,863	57,435,054	91,256,275	105,397,247
Uvoz	44,748,612	40,853,227	55,476,901	57,911,471

Izvor: FZZPR

Ostvareni izvoz sa Općine Olovo u 2023. godini iznosio je 105.397.247 KM. Posmatrano u odnosu na 2019. godinu izvoz je porastao za 61,5%.

Tabela 10. Kategorija zemljišta

Kategorija zemljišta	2023. godina
	% UKUPNO
Oranice i vrtovi	7.29
Voćnjaci	0.27
Vinogradi	
Livade	11.88
Ukupno obradivo zemljište	
Pašnjaci	7.56

Ribnjaci	
Ukupno poljoprivredno zemljište	
Šumsko tlo	73
Neplodno tlo	
Ukupno	100

Izvor: Općina Olovo

Za podsticajna sredstva u cilju razvoja poljoprivredne proizvodnje na području općine Olovo u 2025. godini planirano je 60.000,00 KM. Izdvajanjem ovih sredstava nastavit će se trend podrške razvoju poljoprivredne proizvodnje u ruralnim dijelovima općine kroz podsticaj stočarske proizvodnje, pčelarstva, voćarstva, povrtlarstva na otvorenom, povrtlarstva u zaštićenom prostoru (plastenicima), poljoprivredna mehanizacija za obradu zemljišta i sl.

U 2025. godini pratit će se stanje na terenu, nastaviti i dalje pomagati poljoprivrednim proizvođačima u cilju unapređenja poljoprivredne proizvodnje. Služba će uložiti dodatne napore da se poljoprivredni proizvođači na vrijeme informišu o načinu ostvarivanja podsticaja, projektima, kreditnim linijama, federalnim i kantonalnim podsticajima, zakonskim rješenjima vezanim za poljoprivredu i šumarstvo. Poseban akcenat će se staviti na podsticanje poljoprivredne proizvodnje sa ciljem zadovoljavanja godišnjih potreba svakog domaćinstva vlastitim poljoprivrednim proizvodima, te plasman ostatka proizvoda na tržište kao i odgovarajućim podsticajnim mjerama pojačati interes za razvoj voćarstva, stočarstva i obezbijediti uslove da bude zasijano što više obradivog zemljišta. U nastavku je prikazana struktura poljoprivrednog zemljišta prema bonitetnim klasama.

Tabela 11. Struktura poljoprivrednog zemljišta prema bonitetnim klasama

Klasa	Postotak (%)	ha
I	0	
II	0	
III	0.08	33,68
IV	3.85	1.578,5
V	8.82	3.609,37
VI	3.95	1.618,47
VII	0.21	85,73
VIII	1.86	763,28

IZVOR: Studija - Karta upotrebne vrijednosti zemljišta područja općine Olovo

Shodno obradivoj površini odnosno površini livada, pašnjaka i oranica, postoji realan potencijal za razvoj u proizvodnji gljiva, jagoda, pčelarstvu, plasteničkoj proizvodnji, voćarstvu i malim farmama za eko proizvodnju, organskoj proizvodnji i stočarstvu u odnosu na trenutno stanje u ovoj oblasti.

Šumsko zemljište zauzima preko 80% od ukupne površine zemljišta u općini Olovo, te samim tim predstavljaju najznačajniji prirodni resurs Općine. Međutim, u skladu sa federalnim zakonima koji uređuju način gazdovanja šumama, državnim šumama sa područja Općine, upravlja Javno preduzeće Šumsko – privredno društvo Zeničko - dobojskog kantona d.o.o Zavidovići.

Prema podacima u narednoj tabeli evidentan je kontinuirani sječa/prodaja trupaca i celuloze.

Tabela 12. Proizvodnja, prodaja i sječa šumskih sortimenata

	2019	2020	2022	2023
Površina općine pod šumama (ha)	29,520	29,520	29,714	29,714
Proizvodnja (m3)				
Trupci	34,591	40,512	40,494	50,243
Jamsko drvo	4,724	6,655	5,609	5,282
Celuloza	16,723	11,961	13,193	19,504
Ogrijevno drvo	8,824	9,672	7,373	8,804
Ukupno	64,862	68,800	66,669	83,833
Prodaja				
Trupci	34,336	37,064	40,036	49,100
Jamsko drvo	4,946	6,246	5,803	4,971
Celuloza	16,557	11,383	13,561	18,044
Ogrijevno drvo	8,911	8,896	7,210	8,427
Ukupno	64,750	63,589	66,610	80,542
Sječa				
Trupci	34,591	40,512	40,494	50,243
Jamsko drvo	4,724	6,655	5,609	5,282
Celuloza	16,723	11,961	13,193	19,504
Ogrijevno drvo	8,824	9,672	7,373	8,804
Ukupno	64,862	68,800	66,669	83,833

Izvor: Općina Olovo

c) 2. Turizam

Općina Olovo obiluje različitim potencijalima koji osiguravaju bazu za stvaranje kvalitetne i raznolike turističke ponude. Ovome doprinose njene prirodne i kulturno-historijske, ali i druge vrijednosti. Turizam je privredna grana koja bi mogla da više doprinosi sveukupnom ekonomskom napretku općine, ali potrebno je određene postojeće potencijale pretvoriti u kvalitetne, konkurentne i jedinstvene turističke proizvode kako bi privukao veći broj turista, kako domaćih tako i stranih. Turisti se nedovoljno dugo zadržavaju na ovom području (cca 2 noći) i u BiH općenito.

Na području općine posluju sljedeći hoteli:

- JZU BRC Aquaterm Olovo
- MAK 2021 d.o.o. OLOVO, Podružnica ODMORIŠTE LUNA OLOVO
- "S.R.C.A." Ajdinovići
- HOTEL DRINA d.o.o. Sarajevo, Podružnica „AJDINOVIĆI“ Olovo

Tabela 13. Broj noćenja i ostvareni prihodi

	2019	2020	2022	2023
Broj noćenja	56,594	41,531	61,610	63,517
Ostvareni prihodi	372,425.00	3,017,697.00	456,306.00	5,455,215.00

Izvor: Općina Olovo, FZZPR

Turizam kao privredna grana u Bosni i Hercegovini i ZE-DO Kantonu predstavlja strateški značaj u njihovom razvoju. Općina Olovo je jedna od rijetkih koja ima prirodne, geografske, kulturno-historijske, infrastrukturne i druge preduslove da se pridruži ovim trendovima.

Najznačajnije turističke destinacije

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, odlukama o proglašenju nacionalnim spomenicima, proglasila je sljedeće lokacije nacionalnim spomenikom BiH:

1. Mjesto i ostaci historijskog spomenika – Stara drvena džamija u Miljevićima („Službeni glasnik BiH“, broj: 75/07),
2. Historijsko područje – nekropola sa stećcima na lokalitetu „Mramorje“, u selu Moguše („Službeni glasnik BiH“, broj: 100/08),
3. Historijsko područje – nekropola sa stećcima na lokalitetu „Navitak“, u selu Boganovići („Službeni glasnik BiH“, broj: 36/09),
4. Prirodno i historijsko područje - nekropole sa stećcima, nišanima, obeliskom i ostacima crkve sv. Roka u selu Donji Bakići („Službeni glasnik BiH“, broj: 55/09),
5. Historijsko područje - nekropola sa stećcima na lokalitetu „Mramorje“ i stari nišani u Lavšićima („Službeni glasnik BiH“, broj: 12/09 i 102/10),
6. Graditeljska cjelina – drvena džamija u Solunu („Službeni glasnik BiH“, broj: 84/09),
7. Historijska građevina – Crkva Majke Božije sa pokretnom imovinom u Olovu („Službeni glasnik BiH“, broj: 53/11),
8. Historijsko područje - Nekropola sa stećcima „Mramor“ u Musićima („Službeni glasnik BiH“, broj: 3/11),
9. Historijski spomenik - most poznat kao „Rimski most „ na rijeci Orlja kod sela Klinčiči

- („Službeni glasnik BiH“, broj: 53/11),
10. Historijsko područje – lokalitet „Mramorje“ na Salikovcu u Dolovima, općina Olovo („Službeni glasnik BiH“, broj: 58/16) i
 11. Historijsko područje - Nekropole sa stećcima i nišanima u Gurdićima („Službeni glasnik BiH“, broj: 40/16).
 12. Odluka o proglašenju pokretnog dobra – Tora iz Olova nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (broj: 03-2.3-37/18-12 od 31. jula 2018. godine)
 13. Odluka o proglašenju historijskog područja – Srednjovjekovne nekropole sa stećcima i stari muslimanski nišani u naselju Drecelj, općina Olovo, nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (broj: 09-2.3-37/18-15 od 6. novembra 2018. godine)

KULA MARIJE TEREZIJE - Lokalitet ostataka srednjovjekovne utvrde ili kule je zapadno od Olova udaljeno oko 1,5 km zračne linije u pravcu zapada. Ostaci „kule“ su smješteni na desnoj obali kanjona r.Krivaje čiji širi lokalitet nosi naziv Psaka Luka. Objekat je lociran na parceli k.č. 2107/1 K.O. Olovo.

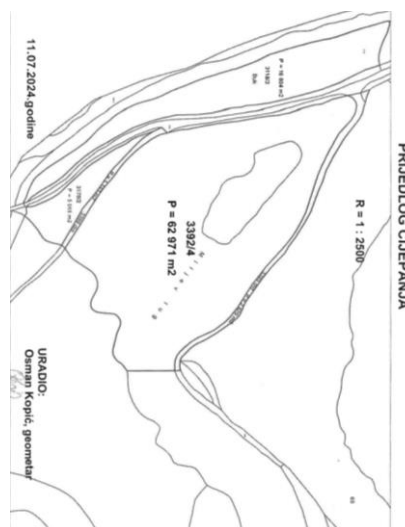
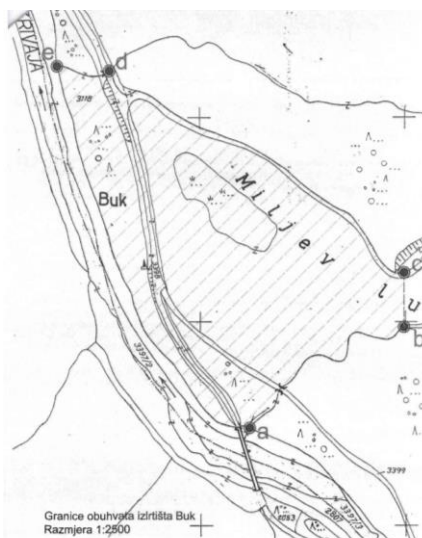
Na listi zaštićenih područja u Federaciji BiH (još uvijek regulisan Zakonom SR BiH o zaštiti prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa iz 1985. godine) nalazi se Klisura Čude kao rezervat prirodnih predjela.

Izletišta na području općine:

Izletište Zeleni vir

Izletište BUK

Odlukom Općinskog vijeća (broj; 01-01-3-1172/24 od 24.07.2024. godine) utvrđen je javni interes izgradnje izletišta Buk, Careva Cuprija, općina Olovo. U toku rješavanje imovinsko-pravnih odnosa.

Šehidsko mezarje u Solunu. Kod džamije u Solunu, 20. augusta svake godine se održava 'Šehidska dova'. To je dan kada je u mezarju u Solunu ukopan prvi šehid. Na šehidskom mezarju u Solunu je ukopano 150 šehida. U skladu sa Zakonom o komunalnim djelatnostima ("Službene novine Ze-do kantona", broj:17/08) poslovi održavanja Šehidskog mezarja u Solunu povjereni su JKP „Bioštica“ Olovo.

Jedna od specifičnosti olovskog kraja jesu tradicionalne dove i dovišta. Prema kalendaru MIZ Olovo ukupno 21 naselje baštini ovu tradiciju koja u svojoj osnovi ima vjersku odrednicu (dova-molitva Bogu) i u tom smislu predstavlja poziv na zajedničko obavljanje molitve -podne namaza. No u narodu je naziv "dova" obuhvatio i narodno veselje koje se taj dan organizuje u naselju koji je domaćin dove. Učenje dove počinje krajem maja, od dove na Kurban-kamenu iznad Glavična na kojem je, prema predajama, sultan Mehmed II Fatih zaklao svoj kurban, pa do dove na Jasiku, Carevoj Čupriji, Martinovićima, Čuništima i na Memagića Stijeni. Posljednja bude proučena Šehidska dova u Solunu

U selu Bakići Donji, općina Olovo, na lokalitetu Vlaškovac, u pravcu jugozapada na udaljenosti do 500 m zračne linije od crkve sv. Roka, nalazi se grandiozan spomenik – obelisk. Obelisk je napravljen od krečnjačkog manolita. U literaturi je uvriježeno mišljenje da je obelisk poseban tip nadgrobnog spomenika i da je pripadao domaćem feudalcu, koji je vremenom prihvatio islam (M. Filipović, 1928., str. 76.). Nadgrobnik je u obliku nišana, a ornamentika na njemu bliska je ukrasima sadržanim na stećcima od kojih se on ne može odvojiti, što se naročito odnosi na spiralne zavoje, S-motive, rozete i torniranu vrpцу što nije neuobičajeno za nišane prijelaznog doba. Po vremenu nastanka obelisk se može svrstati u drugu polovicu XV. stoljeća, možda i na sam kraj XV. stoljeća, dok se nastanak ostalih nekropola svrstava u vremenski razmak od kraja XIV. do kraja XV. stoljeća (A. Benac, 1951., str. 57. i 58.)

Crkva sv. Roka –

Staza Tom Sawyer prolazi kroz **Ponjeračku pećinu** (dio Zelene linije Via Dinarica - velikog balkanskog projekta podržanog od strane UNDP), a u povratku se penje do tzv. Kule Marije Terezije. Staza počinje od patrizanskog spomenika u Olovu, nastavlja velikom uzbrdicom kroz listopadnu šumu, te izlazi na Boračko. Staza je do ulaza u pećinu duga 3,5 km, i markirana je cijelom dužinom. Dužina pećine je oko 250 metara, a strop cijelom dužinom je preko 20 metara. Za prolazak kroz pećinu potrebni su: pojas, karabiner, osmica, kaciga, lampa i biti spreman ukvasiti se ispod pojasa. Na ovoj ruti se nalazi Kula Marije terezije, a do nje se dolazi iz Paske Luke i Zagrađa. Zidine ove kule nalaze se na tt 722 iznad kanjona r. Krivaje. Na lokalitetu Paska Luka izgrađena je Ritna bolnica Olovo koja je bila u funkciji do osposobljavanja kapaciteta u zgradi Domu zdravlja Olovo u Olovu.

1. Prioriteti Općine Olovo u pogledu razvoja turizma u predstojećem period su:

- a. Izgradnja banjsko-hotelskog kompleksa Danac
Ukupna površina Banjsko hotelskog kompleksa Danac iznosi $P=45.948 \text{ m}^2$.
Izrađen urbanistički projekat za lokaciju.

- b. Izgradnja novog hotelskog kompleksa Aquaterm Olovo
Pismenim aktom – pismom namjere broj: 01-33-1130/23 od 25.10.2023. godine JZU BRC „Aquaterm-a“ Olovo obratio se Općini Olovo, Općinskom vijeću za ustupanje zemljišta od strane Općine Olovo kao vlasnika, za parcelu 605/2 K.O. Olovo zvane Osredak u površini od 6.897 m², putem prava građenja u svrhu realizacije višemilionske investicije izgradnjom banjskog kompleksa. Projekat nije dostavljen.
- c. Izgradnja izletišta Zeleni vir – nastavak projekta do okončanja radova
- d. Izgradnja izletišta Buk
 - rješavanje imovinsko-pravnih odnosa u toku
- e. Ratna bolnica - rješavanje imovinsko-pravnih odnosa u toku.

Zaključci i ključni izazovi koji se mogu identificirati u oblasti lokalne ekonomije:

U posmatranom periodu od 2015 do 2023 godine aktivnosti Općine Olovo na poboljšavanju lokalnog poslovnog okruženja i lokalnog ekonomskog razvoja rezultirale su pomjeranjem u rangu razvijenosti u Federaciji BiH (sa 56. na 49. mjesto), povećanjem prosječne plate (za 61%), zatim mjereno stepenom zaposlenosti i nezaposlenosti, poboljšanjem u vanjskotrgovinskoj razmjeni (po volumenu, strukturi i per capita), povećanjem stepena pokrivenosti uvoza izvozom, blagom rastu broja novih poslovnih subjekata i dr.

Kao ključni izazovi lokalnog ekonomskog razvoja i turizma mogu se identificirati:

- Unapređenje lokalnog ekonomskog razvoja zahtijeva sveobuhvatan pristup koji uključuje aktivniju ulogu Općine i udruženja poslodavaca u smislu izgradnje kapaciteta i sticanje novih vještina za poboljšanje investicione klime i iskorištavanje komparativnih prednosti lokaliteta tj. općine.
- Neophodna je izgradnja i proširenje kapaciteta poslovne zone « Golubište» radi veće iskoristivosti prostora i privlačenja investicija
- Uvesti BFC SEE standard radi unapređenja povoljnog poslovnog okruženja i privlačenja investicija
- Podrška startupima ne prati postojeću ekonomsku bazu lokalne zajednice već sve svodi na raspisivanje javnih poziva a ne realnu analizu lanca vrijednosti privrede u JLS i mogućnostima sinergijskog djelovanja i jačanja konkurentnosti (novi startup-i, posebno iz oblasti IT, spin-off preduzeća i sl.)
- Razvoj Poduzetničkog Ekosistema: Podržavanje razvoja poduzetničkog ekosistema kroz osnivanje inkubatora, tehnoloških parkova i poslovnih centara koji pružaju podršku startupima i malim preduzećima.
- Diversifikacija privrede: Podsticanje diversifikacije privrede kroz razvoj novih sektora poput zelene energije, turizma, informacionih tehnologija i poljoprivrede, kako bi se smanjila zavisnost od tradicionalnih industrija.
- Obrazovanje i obuka: Investiranje u obrazovanje i obuku, posebno u vještine koje su potrebne u rastućim sektorima, kako bi se povećala zapošljivost i produktivnost radne snage.
- Promocija investicija: Aktivna promocija lokalnih resursa i potencijala kako bi se privukle investicije, uz stvaranje povoljnog poslovnog okruženja i olakšavanje administrativnih procedura.
- Infrastrukturni razvoj: Investiranje u infrastrukturu, poput saobraćajne, energetske i digitalne infrastrukture, radi poboljšanja poslovnog okruženja i podsticanja ekonomskog rasta.
- Neplanirani događaji: inflacija, epidemija, elementarne nepogode, krize, prijetnje, političke i druge nestabilnosti, rast cijena energenata i drugih roba, i sl.
- Pristup finansijskim sredstvima (novoregistrovane firme, obrti, strateške firme/obrti,

- Pristup radnoj snazi koja je obrazovana, koja posjeduje potrebne vještine, psihofizičku kondiciju, kreativnost, inovativnost, i druga obilježja ljudskog kapitala
- Kreiranje novih proizvoda i usluga u turizmu, prehrani, poljoprivredi
- Relativno veliki broj nezaposlenih na tržištu rada sa obrazovanjem koje je niže od srednje stručne spreme, koji su stariji od 40 godina života, koji čekaju na posao duže od tri godine
- Pravci u kojim treba razvijati turizam odnose se na povećanje turističke ponude, broja dolazaka, produženje dužine boravka, ali i povećanja turističke potrošnje na destinaciji. Razvoj turizma zahtijeva sistemski i holistički pristup, strateško planiranje i uključivanje svih interesnih grupa u donošenje odluka.
- Razvoj događaja odnosno razvoj destinacije kroz event turizam i promovisanje Općine kao „vazdušne banje“ posebno zbog blizine glavnog grada BiH
- Kroz JPP kreirati uslove za razvoj „zdravstvenog“ turizma i izgradnje domova za osobe treće životne dobi.
- Turistički potencijali općine Olovo mogu se analizirati kroz potencijale pogodne za razvoj različitih vrsta turizma. U općini Olovo postoje potencijali za razvoj banjskog turizma, zimskog/planinskog i sportskog turizma, outdoor i sl.
- Okosnicu turističke ponude općine Olovo čine banjski potencijali tj. izvori mineralne ljekovite vode.
- Velika je mogućnost razvijanja izletničkog turizma na području općine Olovo zahvaljujući velikom broju izletišta. Jedno od izletišta je „Zeleni vir“ koji se nalazi na udaljenosti 2-3 km od centra grada, na rijeci Bioštica. Potencijali za razvoj planinskog turizma prije svega odnose se na skijaške staze u dužini od 400 m i 200 m vučne staze uređene od strane Planinarskog društva „Smolin“ Olovo
- Potrebna veća promocija turističkih potencijala i vidljivost destinacije te veći angažman saradnje sa turističkim agencijama, posjete sajmovima turizma u zemlji i ino sajmovima u saradnji sa Tursitičkom zajednicom.
- Najznačajniji prirodni resursi općine Olovo su: šume i šumsko zemljište, poljoprivredno zemljište, vodni potencijali, posebno ljekovite mineralne vode, i mineralne sirovine. Shodno navedenim komparativnim prednostima općine neophodno je razvijati konkurentne prednosti i u saradnji sa poslovnim sektorom i višim nivoima vlasti targetirati putem Cost-benefit analize najrentabilnije projekte koji će imati karakter samoodrživosti u budućem periodu.
- Također postoji potencijal za proizvodnju ekološki zdrave hrane, odnosno hrane proizvedene uz korišćenje metoda koje ne uključuju savremene vještačke dodatke poput pesticida. Za uspostavu ovog tipa proizvodnje potrebno je da proizvođači obave posebnu certifikaciju i da proizvodi zadovoljavaju uslove postavljene zakonima i smjernicama. Ipak, uz adekvatnu upotrebu postojećih privrednih resursa proizvodnja ekološki zdrave hrane mogla bi biti novi značajan dio privrede Olova.
- Sinergijskim djelovanjem u svim navedenim područjima (institucije, okruženje i poslovni sektor) može se pridonijeti uspostavi poželjnog budućeg smjera razvoja inovativnije privrede općine Olovo i stvaranju privlačnih uvjeta za život i rad na području općine Olovo.

d) Pregled stanja i kretanja na tržištu rada

d) 1. Analiza zaposlenosti i radne snage

U 2023. godini u Općini Olovo je bilo 1,949 zaposlenih. Broj zaposlenih u Općini Olovo od 2015. do 2023. godine je manji za 30 zaposlenih. Tokom 2015. godine broj zaposlenih iznosio je 1.979 te možemo zaključiti da općina stagnira u ovom segmentu.

Stopa registrovane zaposlenosti (broj zaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo od 15 do 64 godine) u prosjeku na nivou Federacije BiH iznosi 36,0%. Prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja u Općini Olovo u 2023. godini broj stanovnika procijenjen je na 8.682. Od tog broja 5.518 stanovnika su bila radno sposobna, od čega je njih 1.949 bilo u radnom odnosu. Postotak radno-sposobnog stanovništva iznosio je 63,5%. Stopa zaposlenosti iznosila je 35,32%.

Tabela 14. Broj zaposlenih 2019-2023 godina

	2019	2020	2021	2022	2023
Broj zaposlenih	1979	1888	1947	1929	1949

Izvor: FZZPR, FZZS

d) 2. Nezaposlenost

U pogledu stručne spreme nezaposlenih lica, od 2019. do 2023. godine u Općini Olovo najveći udio u prosjeku čine nekvalifikovane osobe (NKV-425), zatim kvalifikovane osobe (KV-315) te nezaposlene osobe sa srednjom stručnom spremom (123), dok je najmanji broj nezaposlenih lica sa VKV i VSS spremom.

U 2023. najveći udio u ukupnom broju nezaposlenih su bile nekvalifikovane osobe (36,71%).

Tabela 15. Broj registriranih nezaposlenih osoba prema obrazovnoj strukturi

Obrazovna struktura	2019			2020			2021			2022			2023		
	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ
NKV	179	310	489	183	309	492	165	278	443	166	270	436	161	264	425
PKV	5	2	7	6	2	8	6	2	8	6	4	10	5	4	9
KV	177	189	366	193	183	376	171	169	340	176	168	344	150	165	315
VKV	2	1	3	3	1	4	1	0	1	2	0	2	1	0	1
NS			0			0			0			0			233

SSS	182	252	434	195	250	445	160	234	394	137	238	375	116	233	123
VŠS	1	2	3		8	8	1	6	7	1	8	9	0	7	34
VSS	30	52	82	27	49	76	16	43	59	18	42	60	16	34	16
Magistri, doktori nauka			0			0			0			0			0
Ukupno	576	808	1384	607	802	1409	520	732	1252	506	730	1236	449	707	1156

U posmatranom periodu (2019-2023) najveći broj nezaposlenih osoba su lica koja imaju između 50 i 60 godine (298), zatim između 24 i 30 godina (173), između 18 i 24 godina (146), te između 45-50 (131). Mladi od 18 do 30 godina predstavljaju poseban prioritet u budućim mjerama (samo)zapošljavanja jer njih 408 (od 18 do 35 godina) se nalaze na evidenciji za nezaposlene osobe.

Tabela 16. Starosna struktura-nezapsolenost

Starosna struktura	2019			2020			2021			2022			2023		
	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ
15-18	4	0	4	6	4	10	2	2	4	3	1	4	2	1	3
18-24	75	119	194	96	107	203	63	92	155	57	93	150	52	94	146
24-30	78	112	190	65	119	184	66	123	189	65	118	183	63	110	173
30-35	49	85	134	46	81	127	32	59	91	35	57	92	33	56	89
35-40	49	85	134	52	73	125	47	70	117	43	75	118	41	73	114
40-45	48	89	137	50	94	144	41	83	124	35	88	123	35	85	120
45-50	60	85	145	60	89	149	53	82	135	56	80	136	53	78	131
50-60	174	188	362	188	186	374	171	175	346	168	170	338	133	165	298
60+	39	45	84	44	49	93	45	46	91	44	48	92	37	45	82
Ukupno	576	808	1384	607	802	1409	520	732	1252	506	730	1236	449	707	1156

Izvor: FZZS

Kada je riječ o strukturi nezaposlenih prema dužini čekanja na posao, 991 nezaposlenih čeka više od 48 mjeseci na posao, od 25 do 48 mjeseci njih 69, od 7 do 24 mjeseca 46 i 50 nezaposlenih čeka do 6 mjeseci na zaposlenje.

Tabela 17. Broj registriranih nezaposlenih osoba prema dužini čekanja na zaposlenje

Dužina čekanja (mjeseci)	2019			2020			2021			2022			2023		
	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ
do 6 mjeseci	41	54	95	53	42	95	19	41	60	18	38	56	17	33	50
7-24 mjeseca	23	35	58	27	42	69	23	32	55	24	33	57	16	30	46
25-48 mjeseci	31	60	91	31	63	94	30	55	85	27	58	85	15	54	69

Više od 48 mjeseci	48 1	65 9	114 0	49 6	65 5	115 1	44 8	60 4	105 2	43 7	60 1	103 8	40 1	59 0	991
Ukupno	57 6	80 8	138 4	60 7	80 2	140 9	52 0	73 2	125 2	50 6	73 0	123 6	44 9	70 7	115 6

Izvor: FZZS

Dugoročno prisutan problem nezaposlenosti na području Općine zahtijeva razvoj strateških smjernica koje će, pored usaglašavanja potreba tržišta rada sa obrazovnim sistemom kroz neciklično i ciklično obrazovanje, uključiti i mjere podrške za prekvalifikaciju kadrova za zanimanja od značaja za razvoj Općine i u skladu sa ekonomskom bazom postojeće privrede, te savjetodavne i druge podrške u razvoju preduzetničkih aktivnosti u saradnji sa Službom za zapošljavanje i drugim relevantnim institucijama.

Da bi kreirali i unaprijedili kvalitetan poslovni ambijent s ciljem rasta i razvoja malog preduzetništva i samozapošljavanja na području općine Olovo, potrebno je u organizacijskoj strukturi Općine formirati odsjek za privredu i upravljanje projektima ili putem outsourcing-a ove aktivnosti aktivirati. Aktivnosti odsjeka bi se za početak realizirale kroz tri servisa:

1. Resursni i edukativni servisi za razvoj kulture preduzetništva u općini Olovoi (podrška obrtima i drugim poslovnim subjektima)
2. Konsultantski servisi za akceleraciju start-up kompanija, te drugih etabliranih malih biznisa usmjerenih na osiguranje njihovog dugoročnog opstanka, rasta i razvoja (IT kompanije i sl),
3. Istraživačko-projektni servisi, poslovno-razvojni servisi, servisi vezani za biznis analitiku i apiciranje na projekte i grantove domaćeg i međunarodnog nivoa.

d) 3. Penzioneri

Prava iz penziono – invalidskog osiguranja (PIO) stižu se za slučaj: starosti, invalidnosti i smrti. Ukupan broj penzionera sa starosnom penzijom je porastao sa 1.121 penzionera u 2019. godini na 1.173 penzionera u 2023. godini. Broj penzionera sa invalidskom penzijom se smanjio u 2023. godini (211) u odnosu na 2019. godinu (270). Broj penzionera sa porodičnom penzijom uglavnom stagnira posljednje četiri godine. Ovaj negativan trend se može dovesti i u vezu sa promjenom zakonskih rješenja koja su limitirala broj korisnika prava na navedene kategorije penzija.

Povećanje broja penzionera u odnosu na ukupan broj stanovništva (ostvarenih po osnovu starosti) govori o postojećem trendu i demografskoj strukturi općine te potrebi fokusiranja zadovoljavanja potreba ove kategorije stanovništva.

Tabela 18. Broj umirovljenika i prosječna visina mirovine

	2019		2020		2021		2022		2023	
	S	Proječna visina mirovine	S	Proječna visina mirovine	S	Proječna visina mirovine	S	Proječna visina mirovine	S	Proječna visina mirovine
Starosna	1,121	450.71	1,129	465.66	1,145	466.62	1,146	530.07	1,173	641.61
Invalidska	270	383.98	253	399.42	239	401.40	221	460.14	211	555.61
Porodična	697	366.97	689	377.51	679	377.18	662	438.18	669	531.49

Izvor: Općina Olovo

Zaključak u oblasti tržišta rada

Period 2019-2023. godina karakteriše blagi pad broja zaposlenih i pad broja nezaposlenih osoba što ukazuje na odlazak stanovnika u druge gradove što je rezultat ekonomskih trendova u posmatranom periodu u većini manjih JLS. S druge strane kroz stabilnost broja zaposleni se ukazuje na djelimično rezultat strateških intervencija Općine i podrške postojećoj privrednoj strukturi.

Obrazovna politika, odnosno ponuda kvalificirane radne snage treba da bude u skladu sa potrebama tržišta rada i da se uvede razvoj kometencija na nivou općine. Stoga je potrebno u narednom periodu u saradnji sa Službom za zapošljavanje, a na osnovu podataka sa Biroa, provesti istraživanja i razgovore sa privrednicima kako bi se poduzele mjere prekvalifikacije i dokvalifikacije dugoročno nezaposlenih osoba s obzirom da triple helix model još uvijek nerazvijen dovoljno u BiH.

Potrebno je da Općina, u skladu sa svojim nadležnostima, adresira ovo pitanje, izvrši detaljnu analizu tržišta radne snage i planira podršku programima edukacije koji će omogućiti kvalitetniju ponudu kvalificirane radne snage. Neophodno je promovisati dualno obrazovanje s ciljem da učenici usvajaju vještine, kompetencije i znanje koje odgovara potrebama tržišta rada i razvoja konkurentnosti radne snage. Kroz programe, potrebno je motivisati mlade ljude da budu fleksibilniji i mobilniji na tržištu rada i povećati broj zaposlenih.

U cilju zadržavanja trendova zapošljavanja, potrebno je redefinisati postojeće mjere i razvijati nove mjere rasta zapošljavanja, sa posebnim naglaskom na sektor kreativne industrije i IT sektora, zanatstva, usluga i građevinarstva kroz neciklično obrazovanje.

U pogledu ranjivih grupa, potrebno je razviti mjere ekonomskog osnaživanja žena i ugroženih socijalnih kategorija uključujući i socijalno poduzetništvo. Poseban fokus je potrebno usmjeriti na zapošljavanje i poduzetništvo mladih kao osnovnog generatora razvoja i njihovog zadržavanja u kontekstu ekonomskih migracija.

e) Pregled stanja i kretanja u oblasti društvenog razvoja

Obrazovanje kao proces usvajanja znanja, sticanja vještina i kompetencija predstavlja osnovni dio svih društvenih aktivnosti te ima važnu ulogu za razvoj lokalne samouprave. Značaj obrazovanja ogleda se u kreiranju intelektualnog potencijala i kapitala koji kroz djelovanje može doprinijeti privrednom razvoju određenog područja. U nastavku prikazana je analiza osnovnog i srednjoškolskog i sistema obrazovanja Općine Olovo.

e) 1. Obrazovanje

Trendovi kretanja broja učenika u odgojno-obrazovnim ustanovama u periodu od 2019. do 2023. godine u Općini Olovo detaljno su prikazani u narednim potpoglavljima.

e) 1.1 Osnovno obrazovanje

Osnovno obrazovanje regulisano je Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju ZE-DO kantona i Zakona o načelima lokalne samouprave u FBiH. Osnivač osnovnih škola je ZE-DO Kanton sa svim Zakonom propisanom ovlaštenjima. Općina Olovo u okviru svojih ovlaštenja pruža pomoć školama kroz:

- pomoć u poboljšanju prostornih i materijalnih uslova u školama;
- pomoć u organizaciji ekskurzija za socijalno ugrožene učenike;
- plaćanje prevoza učenicima sa posebnim potrebama;
- organizovanje i finansiranje takmičenja na općinskom nivou iz nastavnih predmeta i vannastavnih aktivnosti, odnosno plaćanja prevoza na više nivoe takmičenja;

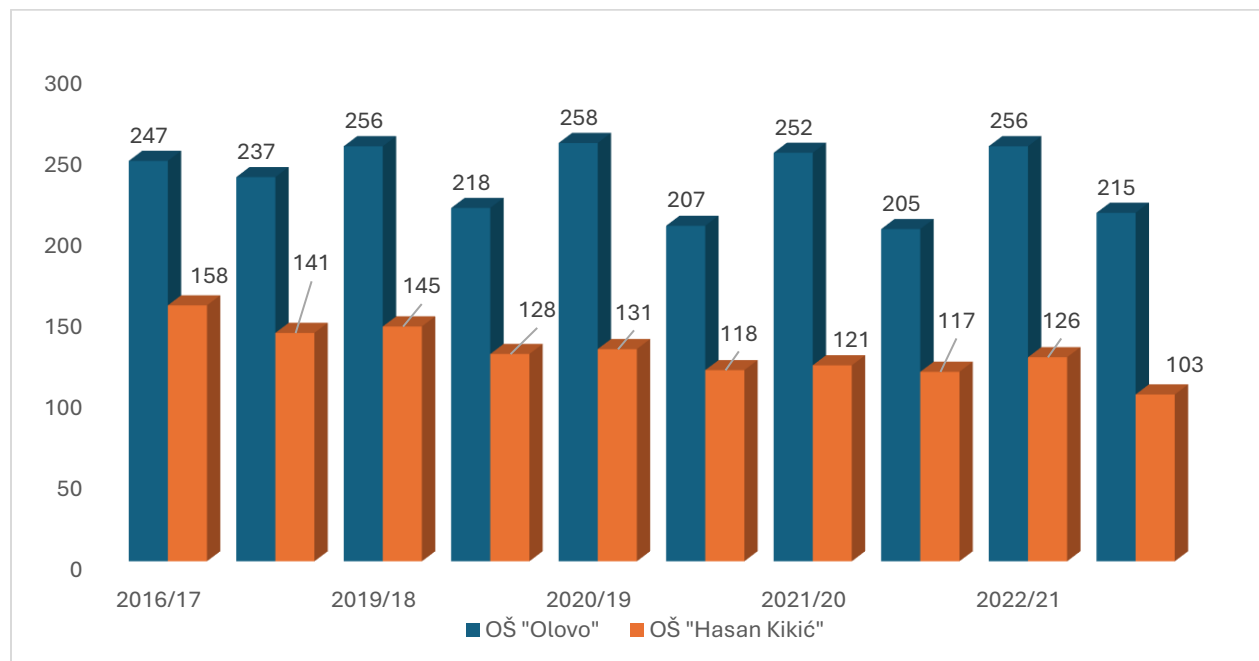
Realizacija godišnjeg Plana i Programa u školskoj 2023/2024. godini u osnovnim školama na području općine Olovo odvija se u 2 osnovne škole:

U sastavu JU OŠ „Olovo“, na području općine Olovo djeluju jedna centralna škola i 6 područnih škola i to PŠ „Petrovići“, PŠ „Olovske Luke“, PŠ „Dugandžići“, PŠ „Kruševo“, PŠ „Musići“ i PŠ „Ajudinovići“. Površina OŠ „Olovo“ iznosi 2.250,39 m², a zbirna površina svih područnih škola u sastavu JU OŠ „Olovo“ iznosi 1.512,46 m². Fiskulturna dvorana se nalazi samo u centralnoj školi, dok se vanjski sportski tereni nalaze, osim u centralnoj školi, i u PŠ „Petrovići“, PŠ „Olovske Luke“ i PŠ „Musići“. U sastavu JU OŠ „Hasan Kikić“ djeluju jedna centralna škola i 4 područne škole i to PŠ „Careva Čuprija“, PŠ „Čuništa“, PŠ „Kamensko“ i PŠ „Jelaške“. PŠ „Milankovići“ je zatvorena zbog nedovoljnog broja upisane djece. Površina centralne škole iznosi 1.478 m², a zbirna površina svih područnih škola u sastavu ove JU iznosi 2.638 m². Sve škole u sklopu JU OŠ „Hasan Kikić“ imaju vanjski sportski teren, dok je samo centralna škola opremljena i fiskulturnom dvoranom⁹.

⁹ Izvor podataka: Općina Olovo, JU OŠ „Olovo“ i OŠ „Hasan Kikić“.

Broj novoupisanih učenika u školskoj 2021/22 ima kontinuirani trend smanjenja u odnosu na školsku 2016/2017. godinu.

Graf 5. Broj učenika u osnovnoj školi

Izvor: Općina Olovo

Tabela 19. Broj upisanih u prvi razred/prvu godinu u školama na području općine

	2016/17	2018/19	2019/20	2020/21	2021/2022
Osnovno obrazovanje OŠ Olovo	76	49	48	48	54
- seoske škole	39	18	24	20	51
- gradske škole	37	31	24	28	32
Srednje obrazovanje	72	59	81	57	48
Visokoškolsko obrazovanje					

Izvor: Općina Olovo

1.2. Srednje obrazovanje

Ova oblast je regulisana Zakonom o srednjem obrazovanju na nivou ZE-DO Kantona koji je i osnivač svih srednjih škola na svom području. U Općini Olovo egzistira jedna srednja škola, Mješovita srednja škola (MSŠ) „Musa Ćazim Ćatić“. Izgrađena je 1964. godine a rekonstruirana 2015. godine. Korisna površina objekta je 2.802 m². U MSŠ „Musa Ćazim Ćatić“ postoje programi trogodišnjeg stručnog usmjerenja (frizer, konobar, kuhar) i četverogodišnji programi obrazovanja (ekonomski tehničar, šumarski tehničar, tehničar

finalne obrade drveta i gimnazija). Kao što se može vidjeti u tabeli koja slijedi, broj upisanih učenika u srednju školu na području općine Olovo se postepeno smanjivao.

Tabela 20. Broj upisanih učenika u srednju školu

Naziv ustanove i vrsta obrazovanja (navesti sve profile za koji se vrši obrazovanje pojedinačno)	Broj učionica u funkciji	Broj učenika										Broj nastavnog osoblja	
		2016/17		2019/18		2020/19		2021/20		2022/21		2022/21	
		M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
Gimnazija	12	59	80	62	74	52	65	42	62	37	52	18	22
Ekonomski tehničar		61	46	35	36	33	31	37	16	28	19		
Tehničari finalne obrade drveta		21	3	9	1								
Šumarski tehničar		13	1	13	1								
Poljoprivredni tehničar		20	6	8	6	8	6						
Frizer-vlasuljar		7	17										
Kuhar				12	7	13	7						
Fizioterapeutski tehničar						18	25	34	31	32	30		
Tehničar drumskog saobraćaja										13	9		
Prodavač										9			

Izvor: Općina Olovo

e) 2. Kultura i sport

e) 2.1. Kultura

Institucije kulture i kulturne manifestacije jedan su od bitnih segmenata razvoja društva. Međutim, zbog nepostojanja sistemskog rješenja o načinu funkcionisanja institucija, ova oblast je u cijeloj državi nije prioritetna oblast niti joj se daje značaj.

Kulturno - historijsko i prirodno naslijeđe

Kulturno - historijsko i prirodno naslijeđe Općine Olovo je jedan od bitnih resursa kojima raspolaže Općina. Kroz valorizaciju i ispravan pristup aktivnostima identifikacije i zaštite kulturno - historijskih i prirodnih dobara, načinjen je značajan doprinos "izgradnji imidža Općine" kao turistički atraktivne destinacije na osnovu bogatog kulturno - historijskog i civilizacijskog naslijeđa na ovim prostorima.

Tabela 21. Osnovne informacije o nacionalnim spomenicima na području općine Olovo¹⁰

<p>1. Crkva Majke Božje, historijska građevina - nacionalni spomenik</p>	
<p>2. Drvena džamija u Solunu, graditeljska cjelina: drvena džamija, turbe, mekteb, staro kameno korito česme i harem sa mezarjem- nacionalni spomenik</p>	
<p>3. Most poznat kao Rimski most na rijeci Orliji kod sela Klinčiči, historijski spomenik</p>	

¹⁰ Podaci preuzeti sa web stranice Konisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH, na dan 10.11.2024. godine <http://aplikacija.kons.gov.ba/kons/public/nacionalnispomenici?search=idgrad:undefined:72>

4. Nekropola sa stećcima na lokalitetu „Navitak“ u selu Boganovići, historijsko područje, spomenik čini nekropola sa 37 stećaka

5. Stara drvena džamija u „Miljevićima“, mjesto i ostaci historijskog spomenika, nacionalni spomenik čini mjesto na kome se nalazila džamija i harem

6. Nekropola sa stećcima na lokalitetu "Mramorje" u selu Moguš, historijsko područje, spomenik čini nekropola sa 6 stećaka

7. Nekropola sa stećcima „Mramor“ u Musićima, historijsko područje – nacionalni spomenik čine grobovi i 80 stećaka (47 sljemenjaka s postoljem, četiri sanduka s postoljem, četiri sanduka, 17 ploča s postoljem i osam ploča)

8. Nekropola sa stećcima “Mramorje” i starim nišanima u Lavšićima, historijsko područje; nacionalni spomenik čini nekropola sa 46 stećaka i ostaci starog muslimanskog mezaristana sa nišanima i kamenim santračima.

9. Nekropola sa stećcima, nišanima, obeliskom i ostacima crkve sv. Roka u Bakićima Donjim, prirodno i historijsko područje, nacionalni spomenik čine: dva stećka na lokalitetu Pod Klisa ili Varošite, ostaci srednjovjekovne crkve sv. Roka (svetište Gospe olovske) i nekropola sa 24 stećka na lokalitetu Klisa; nekropola sa 14 stećaka na lokalitetu Grebljica; obelisk (stub, nišan) na lokalitetu Vlaškovac; nekropola sa 43 stećka na lokalitetu Slavanj i 16 nišana na lokalitetu Svatovsko Greblje

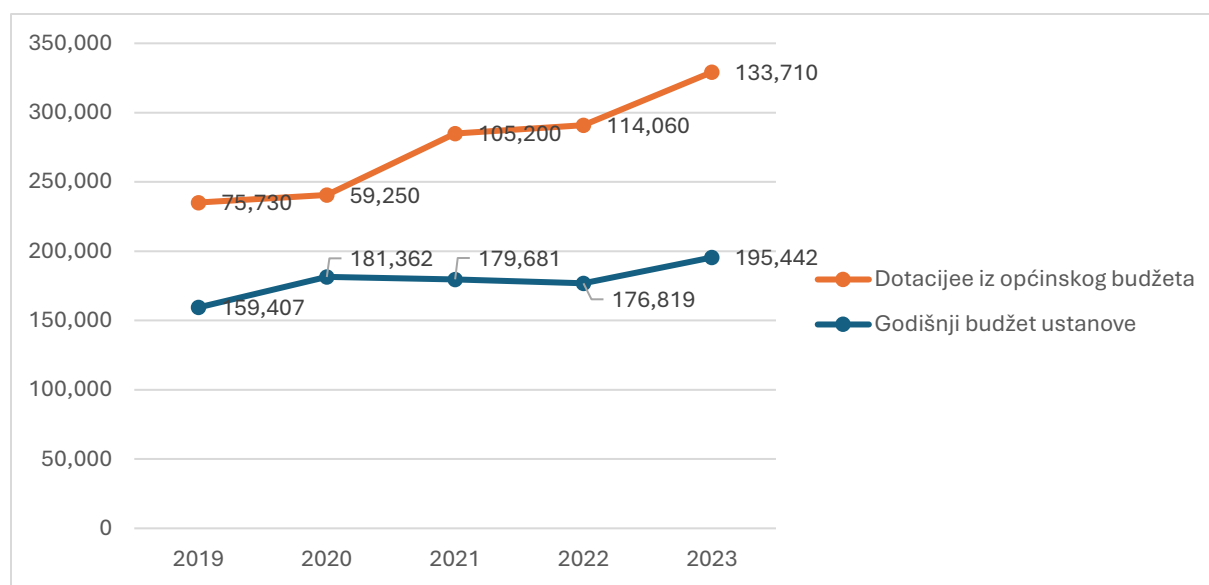

Izvor: Općina Olovo

e) 2.2 Kulturne ustanove

Na području općine Olovo djeluje jedna ustanova za kulturu i sport, JU „Centar za kulturu, sport i informisanje“, koja se nalazi u prostorijama Doma kulture. U sali Doma kulture održavaju se pozorišne predstave, tradicionalna manifestacija „Festival folklor“, te muzičko-zabavne manifestacije. JU „Centar za kulturu, sport i informisanje“ raspolaže i sa kino-salom kapaciteta od 200 sjedećih mjesta i ukupne površine od 150 m². U ovoj kino-sali organizuje se projekcija filmova i promocija knjiga.

Graf 6. Finansiranje JU „Centar za kulturu, sport i informisanje

Izvor: Općina Olovo

U okviru ove ustanove djeluju i sljedeće jedinice:

- Gradska biblioteka,
- Radio Olovo,
- Muzej,
- Sportski centar.

Gradska biblioteka

Gradska biblioteka raspolaže sa dvije prostorije ukupne površine od 60 m². Zaključno sa 2016. godinom knjižni fond biblioteke je iznosio 17.364 jedinica.

Radio Olovo

Budući da u Općini Olovo ne postoji poseban odjel za informisanje građana, informisanje građana općine Olovo se vrši putem lokalnog sredstva za informisanje, Radio Olovo. Radio Olovo raspolaže sa 32 Strategija razvoja općine Olovo za period 2019. – 2024. godina dvije radne prostorije, (studio i režija) korisne površine od oko 50 m² i jednom predajničkom lokacijom. Program se emituje 24 sata dnevno. 3.8.2.3 Muzej Muzej općine Olovo raspolaže sa oko 160 m² korisne površine. Muzej se sastoji od 4 cjeline: 1. Ulazni dio Muzeja sa muralom - Olovo kroz historiju sa slikama najvažnijih kulturno historijskih spomenika i muzejskom bibliotekom, 2. Spomen soba 1. slavne olovske brdske brigade, 3. Historijsko-etnografska zbirka, 4. Bosanska soba.

Sportski centar

Sportski centar, koji se nalazi u vlasništvu Općine, raspolaže sa dvoranom od 478 mjesta. Objekat sportske dvorane služi za održavanje sportsko-kulturnih aktivnosti, te sportskih takmičenja u odbojci, košarci, rukometu i drugim sportovima. Pored velike sale, u objektu je projektovana i mala pomoćna sala za sportske pripreme i rekreaciju. Objekat posjeduje svlačionice sa sanitarijama, po dvije za mušku i žensku ekipu i trenere. Osim dvorane, u sklopu Sportskog centra nalazi se i teren za tenis.

e) 2.3 Sportski klubovi i sportsko-rekreativna infrastruktura

Sportski klubovi i udruženja

Na području općine Olovo trenutno postoji 7 sportskih udruženja a to su:

- Fudbalski klub (FK) „Stupčanica“ Olovo,
- Odbojkaški klub „Olovo“ Olovo,
- Taekwondo akademija Olovo,
- Sportsko ribolovno društvo „Orlja“ Olovo,
- Lovačko društvo (LD) „Tetrijev“ Olovo,
- Biciklistički klub Olovo i

- Planinarsko društvo (PD) „Smolin“ Olovo.

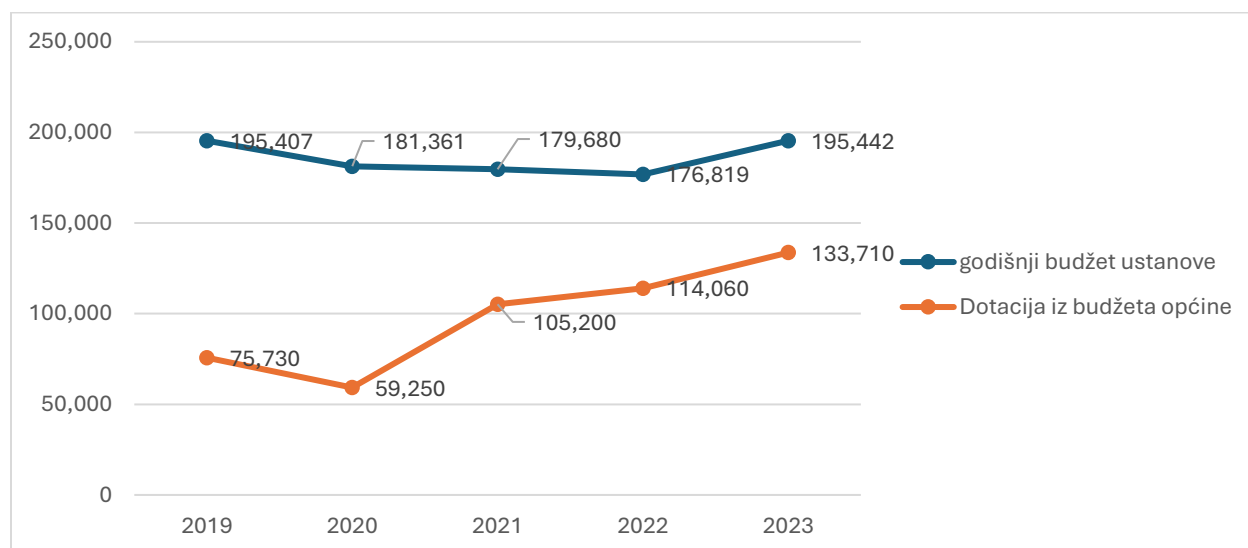
Sportsko-rekreativna infrastruktura

Na području općine Olovo postoji više objekata za sportsku i fizičku kulturu. U blizini Sportskog centra koji u svom sastavu ima dvoranu i teren za tenis, nalazi se Gradski stadion „Danac“. Radi se o terenu nogometnog kluba „Stupčanica“ sa pratećim objektima poput svlačionice, tuš kabina, kancelarija i spremištem za opremu. Osim Gradskog stadiona, na području cijele općine Olovo nalaze se manji sportski tereni. Navedeni sportski tereni su smješteni u MZ Olovske Luke, MZ Kolakovići, MZ Olovo, MZ Dolovi, MZ Križevići, MZ Solun, MZ Milankovići, MZ Čuništa, MZ Careva Ćuprija, MZ Kamensko i MZ Jelaške. Za potrebe ostalih sportskih i rekreativnih aktivnosti, osim sportskih terena, na području Olova se nalazi i otvoreni bazen, kao i jedna trim staza između naselja Karagino polje i Olovske luke.

Značajnu podršku u radu i takmičarskim aktivnostima klubova u 2023. godini, pružila je Općina dotacijama iz Budžeta koje su znatno veće u odnosu na ranije godine.

Na taj način, osiguran je veći ili najveći dio takmičarskih troškova. Dio izdvojenih sredstava je osim za troškove rada i takmičenja usmjeren za nabavku potrebne opreme, te investiciona ulaganja u objekte. Raspoloživi sportski objekti su uglavnom iskorišteni, a naročito se to odnosi na sportsku dvoranu.

Graf 7. Finansiranje ustanova sporta (JU Centar za kulturu, sport i informisanje)

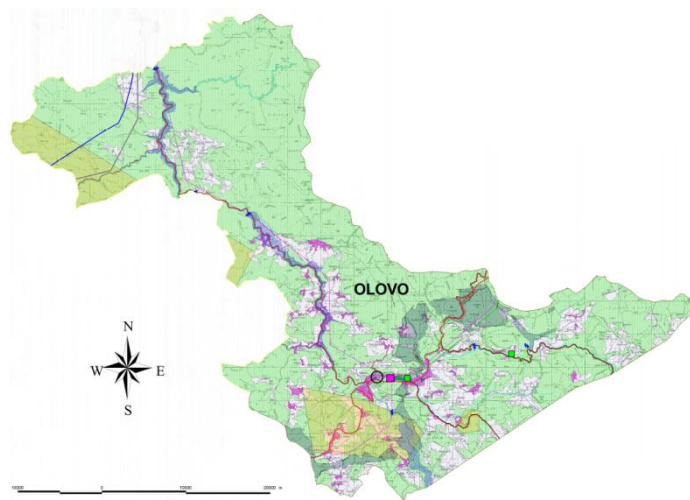

Izvor: Općina Olovo

Za ljubitelje planine i prirode obezbjeđena je sljedeća infrastruktura:

- Planinarski dom "Nusret Džakmić - Nuki" koji se nalazi na lokaciji selo Ponijerka, a istim upravlja PD „Smolin“ Olovo,
- Izletište „Buk“, na području MZ Jelaške, pored regionalnog puta Zavidovići - Han Pijesak,
- Izletište „Kamenica“, na području MZ Čuništa, pored regionalnog puta Zavidovići - Han Pijesak,
- Izletište „Banje“, na području MZ Solun, pored regionalnog puta Zavidovići - Han Pijesak,
- Izletište „Orlja“, na području MZ Klinčiči,
- Izletište „Doba voda“, na lokaciji Grabovica, na području MZ Olovske Luke,
- Izletište „Kamenica“, na lokaciji Bakići, na području MZ Dolovi,
- Izletište „Zeleni vir“, na lokaciji Bioštica, na području MZ Olovo.

S obzirom da općina Olovo raspolaže bogatim prirodnim potencijalima kao lokalna zajednica opredijelili smo se da posebnu pažnju posvetimo razvoju turizma. S tim ciljem je urađena „Studija razvoja banjsko-rekreativnog turizma u općini Olovo“, a projekat „Uređenje izletišta Zeleni vir“ prepoznat je kao jedna od prioritarnih aktivnosti.

SLIKA 2 – IZVOD IZ PROSTORNOG PLANA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA (2009-2029.)
PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA – SINTEZNI PRIKAZ NAMJENE I KORIŠTENJA PROSTORA
-OPĆINA OLOVO-

Aktivnosti na uređenju izletišta započete su krajem 2009. godine, a okončane su u 2010. godini. Uređenje je podrazumijevalo: izgradnju brane sa regulacijom vodotoka, uređenje prostora za plažu i parking postora, te izgradnju i asfaltiranje pristupnog puta u dužini od 1 km. Organiziran je i svakodnevni odvoz smeća sa lokaliteta izletišta. Realizacijom projekta podigao se nivo turističke ponude, povećao broj posjetilaca i plasman proizvoda domaće radinosti. Rezultati su bili vidljivi na samom početku.

Međutim, za vrijeme velikih voda 14.05.2014. godine izletišta je u značajnoj mjeri oštećeno, uništen je kompletan mobilijar, sportski tereni, parkirališta, a najvećim dijelom i prostor predviđen za plažu. Pored navedenog došlo je i do odlaganja velike količine riječnog nanosa i krupnog otpada (plastika, namještaj, drveće, ambalažni otpad i sl.). Općina Olovo je u mjesecu maju 2015. godine započela aktivnosti na sanaciji šteta prouzrokovanih poplavama na izletištu Zeleni vir.

Godine 2021. izrađen je Regulacioni plan za lokalitet izletišta “Zeleni vir”. Obuhvat Regulacionog plana zahvata površinu od ukupno cca 5,7 ha. *Površina obuhvata predstavlja u većem dijelu šumsko zemljište koje nije izgrađeno, te vodne površine.*

Površine unutar obuhvata su sljedeće:

- Površine namijenjene izgradnji vikend objekata (16 vikend objekata), hotela (jedan objekat) i šatorskog kampa (prostori šatorskog kampa pozicioniran je u blizini obale na prostoru gusto obraslom drvećem, sa planiranim prostorom za 7 šatora)
- Površine namijenjene pasivnoj i aktivnoj rekreaciji – trim staza;
- Površine namijenjene izgradnji dinamičkog saobraćaja
- Saobraćaj, vodosnabdijevanje i odvodnja otpadnih voda, kanalizacija, elektroenergetske infrastructure – javna rasvjeta

e) 2.4. *Nevladin sektor*

Na području općine Olovo djeluje više nevladinih organizacija i udruženja iz raznih oblasti poput obrazovanja, sporta⁴², kulture, zaštite ljudskih prava, ekologije, zaštite flore i faune, kao i boračke organizacije. Prema podacima dobivenima od strane Službe za opću

upravu i društvene djelatnosti Općine Olovo, u Olovu djeluju sljedeće boračke organizacije:

- Organizacija P.Š. i P.B. Olovo,
- Organizacija RVI 92-95 Olovo,
- JOB-Unija veterana Olovo,
- UG Senahid Bolić Bolo,
- Udruženje policije Branicala Olova 92/95.

Među ostalim udruženjima i nevladinim organizacijama na području općine Olovo djeluju i Crveni križ općine Olovo – Olovo, Udruženje penzionera općine Olovo – Olovo, L.D. Tetrijeb Olovo, P.D. Smolin Olovo, Udruženje pčelara „Bor“ Olovo, „Zeleni vir“ Olovo, F.Ž. „Sabina Jamković“ Olovo, K.S.U „Tik Tak“ Olovo, „SABNOR“ Olovo, „Osmjeh“ Olovo, „Osmjeh plus“ Olovo, „Eko brda-Eko Hills“ Olovo, „Šuk“ Olovo, „Naše vrijeme“ Olovo, „Mostovi rijeke Krivaje“ Olovo, „Mladi rijeke Krivaje“ Olovo, „Kriva rijeka“ Solun, i „Za bolje sutra“ Olovo.

Kulturno umjetničko društvo « Olovni gaz » je “mlado” po registraciji, ali “staro” i dobro poznato po dugogodišnjim rezultatima rada i djelovanja u lokalnoj zajednici i šire. Naime, Kulturno umjetničko društvo “Olovni gaz” iz Olova okupilo je nekadašnje članove Kulturnog udruženja “Tik-Tak” Olovo, KUD-a “Daniel Ozmo” Olovo i BKD “Olovo” Olovo, te izvršilo upis novih članova iz naše lokalne zajednice. Iza Društva je 40 godina rada i aktivnosti, iako su kao posljedica različitih faktora u toku svog postojanja djelovali pod različitim nazivima.

Danas Društvo broji 90 aktivnih članova od 8 do 60 godina i organizovano je u nekoliko sekcija: Folklorni ansambl (kao najbrojniji), Vokalna sekcija, Pozorišna grupa i Orkestar. Rad društva finansira se iz članarina i donacija pravnih i fizičkih lica.

U 2024. godini organizovano je preko 20 kulturnih manifestacija, kako za djecu tako i za odrasle. Neke od najznačajnijih manifestacija su: 15. Međunarodni festival folklor “Olovo, na tri rijeke čaršijo”, Dječiji festival muzike, Dječiju smotru folklor, Pozorišne dane, Likovnu koloniju, Dječije dane (sa nekoliko dječijih manifestacija i nekoliko različitih koncerata i kulturnih sadržaja). „Socijalizujemo djecu i mlade, učimo ih ljepšim i pravim životnim vrijednostima, razvijamo toleranciju i međunacionalnu saradnju sa mnogim prijateljskim društvima u regionu“ poruka je iz Društva.

Dana 08.06.2024. godine Olovo je bilo domaćin 15. Međunarodnog festivala folklor “Olovo, na tri rijeke čaršijo”. Svoje učešće na festivalu uzelo je deset KUD i to: KUD „Igman“ Hadžići, KUD „Mladost“ Kladanj, KUD „Plamen“ Zenica, KUD „Kolo-Nard“ R Hrvatska, KUD „Šokadija“ Ladimirovci R Hrvatska, Plesna skupina „Bubice“ Vršenda Mađarska, KUD „Živinice“ Živinice, HKUD „Naši korijeni“ Žepče, KUD „Izvor“ Žabljak-

Usora i KUD „Modrački mornari“ Šerići Živinice. Na festivalu je bilo prisutno preko 300 učesnika/igrača, te drugih gostiju.

Kroz Međunarodni festival folkloru Kulturno umjetničko društvo “Olovni gaz” iz Olova promovše turističke i privredne potencijale, tradicionalne vrijednosti i domaću nacionalnu kuhinju, dakle, sve čime ova lokalna zajednica raspolaže.

Predposljednji festival folkloru održan je 23.07.2016. godine u organizaciji Kulturnog udruženje “Tika-Tak” Olovo pod nazivom „Folklorni festival prijateljstva Olovo 2016“.

e) 3. Socijalna zaštita

Socijalna zaštita usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti građana i njihovih porodica u stanju socijalne potrebe na nivou Kantona regulisana je Zakonom socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom te podzakonskim aktima donešenim od strane Vlade Kantona U posljednjih nekoliko godina broj civilnih žrtava rata nije se značajno mijenjao.

Tabela 22. Kategorija civilnih žrtava rata: Broj civilnih žrtava rata

Kategorija	Razina invaliditeta	2019	2020	2021	2022	2023
I	100 % -potrebna pomoć sa strane	0	0	0	0	0
II	100 %- bez pomoći sa strane	3	3	3	3	3
III	90%	1	1	1	1	1
IV	80%	4	4	4	4	4
V	70%	5	5	5	5	5
VI	60%	7	7	7	7	7
	0-60%	0	0	0	0	0
Ukupno		20	20	20	20	20

Izvor: Općina

Visina primanja civilnih žrtava rata također zavisi od kategorije uz prisutan trend povećanja naknada u posmatranom periodu.

Tabela 23 Kategorije invaliditeta

Kategorija	Razina invaliditeta	Broj invalida														
		2019			2020			2021			2022			2023		
		M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S

I	100 % - potrebna pomoć sa strane	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
II	100 %- bez pomoći sa strane	7	0	7	7	0	7	7	0	7	6	0	6	4	0	4
III	90%	4	0	4	4	0	4	4	0	4	4	0	4	4	0	4
IV	80%	4		4	4	0	4	4	0	4	4	0	4	4	0	4
V	70%	20	0	20	20	0	20	20	0	20	20	0	20	19	0	19
VI	60%	26	0	26	26	0	26	26	0	26	26	0	26	24	0	24
VII	50%	23	0	23	23	0	23	22	0	22	21	0	21	20	0	20
VIII	40%	18	0	18	18	0	18	17	0	17	17	0	17	17	0	17
IX	30%	49	0	49	48	0	48	48	0	48	48	0	48	47	0	47
X	20%	43	1	44	42	1	43	42	1	43	42	1	43	42	1	43
UKUPNO		194	1	195	192	1	193	190	1	191	188	1	189	181	1	182

Izvor: Općina Olovo

U narednoj tabeli predstavljeni su vidovi pomoći koji se isplaćuju putem Centra za socijalni rad i Općine te broj korisnika pomoći u periodu 2019-2023 godina. Prema podacima stagnira broj osoba koji trebaju neki od vidova socijalne pomoći osim u dijelu isplate dječijeg dodatka gdje imamo značajan rast sa 181 na 298 korisnika ove pomoći.

Tabela 24. Vidovi pomoći koji se isplaćuju putem Centra za socijalni rad i broj korisnika pomoći

Vrsta	Broj korisnika														
	2019			2020			2021			2022			2023		
	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S
stalna novčana pomoć	4	22	26	2	21	23	2	21	23	2	19	21	2	18	20
novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
druga materijalna pomoć	3	2	5	2	2	4	4	2	6	3	5	8	0	0	0
osposobljavanje za život i rad	4	4	8	4	3	7	3	2	5	3	2	5	3	3	6
smještaj u drugu obitelj	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
smještaj u ustanove socijalne zaštite	6	10	16	7	10	17	7	9	16	6	8	14	7	8	15
jednokratne novčane pomoći	40	45	85	39	30	69	28	30	58	40	34	74	40	38	78
zdravstveno osiguranje	41	62	103	46	45	91	29	37	66	33	37	70	43	30	73
usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada	0	0	38	0	0	44	0	0	39	0	0	43	0	0	37

kućna njega i pomoć u kući	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
dječiji dodatak	107	75	182	122	89	211	99	85	184	109	101	210	145	153	298
naknada umjesto plaće roditelju koji je u radnom odnosu	0	27	27	0	30	30	0	19	19	0	23	23	0	28	28
naknada umjesto plaće roditelju koji koja nije u radnom odnosu	0	5	5	0	0	0	0	0	0	0	32	32	0	26	26
Ukupno osoba	205	252	495	222	230	496	172	205	416	196	261	500	240	304	581

Izvor: Općina Olovo

Sigurnost građana

Općina u saradnji sa Policijskom upravom Olovo nastoji kroz rad i različite aktivnosti poboljšati sigurnost u lokalnoj zajednici. Prema podacima PU Olovo na području koje pokriva ova Policijska stanica nema postavljenih video nadzora – kamera, osim video nadzora na objektu PU koji pokriva vanjski dio objekta i na ključnim raskrsnicama.

Tabela 25. Kriminalitet i javni red i mir: stepen otkrivenosti

	Ukupan broj krivičnih djela	Ukupan broj prijavljenih počinilaca	Broj krivičnih djela po poznatom počinioocu	Broj krivičnih djela po nepoznatom počinioocu	Procenat ukupne rasvijetljenosti (%)	Broj počinilaca maloljetni-ka	Ukupan broj prijavljenih prekršaja
2019	40	29	20	20	30	0	23
2020	46	37	22	24	50	0	24
2021	43	43	20	23	56	0	24
2022	51	43	30	21	33	2	23
2023	47	35	27	20	30	0	37

Izvor: Općina Olovo

Na osnovu podataka na prethodnom grafiku možemo zaključiti da varira broja krivičnih djela na području općine Olovo u periodu 2015-2023 godina. Broj počinioaca takvih djela je i dalje visok (35) s obzirom na ukupan broj stanovnika općine. Prema strukturi kriminaliteta najčešće su to imovinski delikti (43).

Zaključak u oblasti socijalne zaštite

Oblast socijalne zaštite na osnovu analiziranih činjenica i nadležnosti Općine prostor djelovanja pronalazi u podršci ustanovama socijalne zaštite, razvoju specifičnih programa usmjerenih na ranjive kategorije, razvoj mjera energijskog siromaštva, programa

zapošljavanja ranjivih skupina kao i razvoj politika usmjerenih na promociju i podizanju svijesti o značaju porodice.

Neophodno je i dalje razvijati politike i mjere usmjerene na socijalno isključene kategorije (mladi, lica starije životne dobi, žene, nacionalne manjine, raseljena lica).

f) Stanje javne infrastrukture i javnih usluga

f) 1.Saobraćajna infrastruktura

Prema važećoj kategorizaciji koja je regulisana Zakonom o cestama FBiH19 putevi se dijele na: magistralne, regionalne, lokalne i nekategorizirane. Značajni putni pravci, kao osnovi pokazatelji razvoja mreže kategorisanih puteva na području ZDK i općine Olovo su magistralni, regionalni i lokalni. Putnu mrežu općine Olovo čine magistralni put M-18, koji povezuje granični prijelaz (GP) Rača sa Srbijom i GP Hum sa Crnom Gorom, preko Bijeljine, Ugljevika, Tuzle, Sarajeva i Foče, te spaja Olovo sa navedenim gradovima i općinama. Kroz općinu Olovo prolaze i tri regionalna puta, a to su R-467 Ribnica – Podkamensko – Olovo, R-444 Podkamensko – Podlugovi i R-468 Olovo – Sokolac. Dodatno kroz općinu Olovo prolaze i lokalni putevi i nekategorisani putevi.

Tabela 26. Cestovna mreža na području općine	
Opis	Dužina (km)
Nekategorizirani	29.30
Lokalni	101.70
Regionalni	68.60
Magistralni	21.62
Autocesta	0.00
Ukupno	221.22

Izvor: Općina Olovo

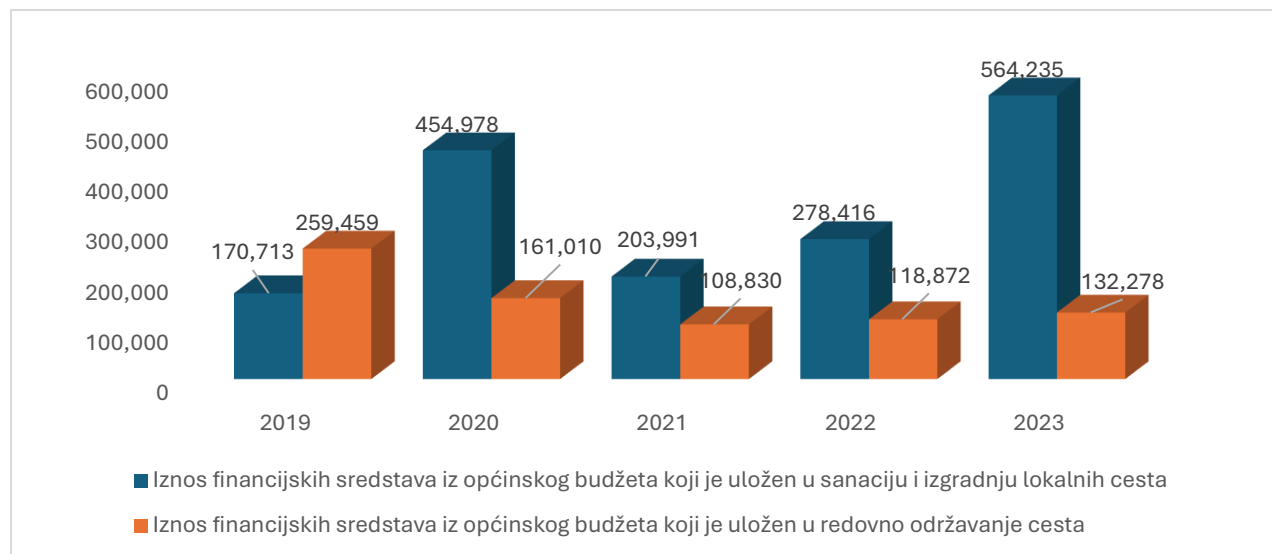
Tabela 27. Cestovna mreža u nadležnosti općine

Opis	Dužina ukupna (km)					Asfaltirani (km)				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Nekategorizirani	29.3	29.3	29.3	29.3	29.3	10.5	11	11.5	12.5	13.8
Lokalni	101.7	107.7	101.7	101.7	101.7	56.5	57	57.6	58.1	58.6

Izvor: Općina Olovo

Iz općinskog budžeta kontinuirano se izdvajaju sredstva za redovno održavanje cestovne infrastrukture. Najznačajnija ulaganja u putnu infrastrukturu zabilježena su 2023. godine i iznosila su 696.513,00. Ukupna finansijska sredstva iz općinskog budžeta uložena u izgradnju i sanaciju saobraćajne infrastrukture iznosila su 564.235,00 KM. Svake godine izdvajaju se značajna sredstva za projekte iz ove oblasti. Broj parking mjesta nije se značajno mijenjao posljednjih godina.

Tabela 28. Cestovna mreža: finansijska ulaganja i povezanost

Izvor: Općina Olova

f) 2. Elektroenergetska mreža

Općina je u posmatranom periodu od 2019. do 2023. godine uložila značajna finansijska sredstva u održavanje postojeće i izgradnju nove javne rasvjete.

Tabela 29. Javna rasvjeta					
	2019	2020	2021	2022	2023
% pokrivenosti stanovništva općine javnom rasvjetom - procjena	0	70	73	75	80
Iznos finansijskih sredstava iz općinskog budžeta koji je uloženi u izgradnju javne rasvjete	11,212	0	65,180	112,863	9,954
Iznos finansijskih sredstava iz općinskog budžeta koji je uloženi za održavanje javne rasvjete	0	5,063	55,990	13,587	47,853
Trošak električne energije za javnu rasvjetu na teritoriji JLS	43,180	47,179	52,382	64,697	77,307

Broj rasvjetnih tijela korištenih za javnu rasvjetu na teritoriji JLS	0	1,085	1,135	1,205	1,275
---	---	-------	-------	-------	-------

Izvor: Općina Olovo

Prioritet u oblasti javne rasvjete je prelazak na LED rasvjetu i pokrivanje cijele općine Led rasvjetom. Elektromreža se konstantno širi i akcenta se stavlja na korištenje obnovljivih izvora energije.

Tabela 30. Broj kupaca / potrošača električne energije

Opis	2019	2020	2021	2022	2023
1. Na visokom naponu	4	5	5	5	7
2. Na niskom naponu	4,654	4,684	4,721	4,770	4,844
a) Domaćinstva	4,260	4,286	4,311	4,354	4,422
b) Javna rasvjeta	44	44	48	51	51
c) Ostala potrošnja	350	354	362	365	371
Ukupno	4,658	4,689	4,726	4,775	4,851

Izvor: Općina Olovo

f) 3. Vodosnabdjevanje i odvodnja otpadnih voda

Vodosnabdjevanje Općine Olovoi je kombinacija pumpnog i gravitacionog sistema. Broj korisnika vodovodne mreže na području općine kontinuirano raste. Nivo investicija u održavanje vodovodne infrastrukture bilježi trend kontinuiranog izdvajanja finansijskih sredstava.

Vodovodnim sistemom u općini Olovo upravlja Javno komunalno preduzeće (JKP) „Bioštica“ d.o.o. Olovo. JKP Bioštica upravlja javnim gradskim vodovodom, koji ima oko 3.000 korisnika plus privreda. Vodovodni sistem u Olovu izgrađen je 1954. godine i grad se snabdijeva vodom iz izvorišta „Zeleni vir“, čiji kapacitet iznosi 60-80 l/s. Dužina vodovodne mreže iznosi cca. 13 km.

Tabela 31. Vodovodna mreža, potrošnja vode i projekcija potreba količina vode

Opis	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2027
Br. kilometara vodovodne mreže na području općine	0	0	0	0	0	0	0
Br. kilometara vodovodne mreže na području općine koji je rekonstruiran u skladu sa loklnim propisima	0	0	0	0	0	0	0
Nivo investicija u izgradnju vodovodne infrastrukture	0	0	0	0	0	0	0

Nivo investicija u rekonstrukciju vodovodne infrastrukture	0	0	0	0	0	0	0
Nivo investicija u održavanje vodovodne infrastrukture	0	0	0	0	0	0	0
Br. potrošača vode sa javnog vodovoda	1,566	1,566	1,566	1,566	1,566	1,712	3,000
% gubici vode	40	40	40	40	40	40	40
Potrebe l/s	20	20	20	20	20	20	20
Br. domaćinstava u općini bez priključka na vodovod	0	0	0	0	0	0	0
Br. Domaćinstava u općini koji koriste vodu iz lokalnih sigurnih/kontroliranih vodovoda	1,566	1,566	1,566	1,566	1,566	1,712	3,000
% domaćinstava u općini koji imaju kvalitetno regulirano vodosnadbijevanje pitkom vodom	60	60	60	60	60	60	60
Br. domaćinstava u općini koji nemaju pristup vodovodu	0	0	0	0	0	0	0
Prosječna cijena m3 vode	1.46	1.46	1.46	1.70	1.70	1.70	1.70
% naplate usluga vodoopskrbe	80	80	80	80	80	80	80

Izvor: Općina Olovo

Sistem kanalizacione mreže ima izgrađen samo grad Olovo. Postojeća kanalizaciona mreža izgrađena je 1960. godine. Postojećim sistemom pokriveno je 6 km² (veći dio grada nema kanalizaciju, samo dio naselja uz lijevu obalu rijeke Bioštica). Broj ispusta otpadnih voda 120. Postojeći sistem nema uređaj za tretman otpadnih voda. U vrijeme većih padavina, pošto su priključci iz objekata i odvodi iz septičkih jama direktno ispušteni u vodotoke dolazi do miješanja sa fekalijama, plavljenja ulica i objekata. Općina ima izrađen projekat fekalne kanalizacije za grad Olovo (na žalost projekat nemamo u elektronskoj formi). Vrijednost investicije 1.475.828,30 KM (iznos bez uređaja za prečišćavanje). U toku su aktivnosti na izradi studije izvodljivosti za prečištač otpadnih voda. Prema našim procjenama prečištač za 5000 EBS košta cca 1.000.000,00 KM (500.000 EUR).

Naselje Olovske Luke smješteno je uz magistralnu cestu M18, istočno od centra općine na udaljenosti od 3 km. Porast stanovništva u ovoj mjesnoj zajednici započinje nakon rata i još uvijek traje. Urbani razvoj naselja nije praćen odgovarajućom komunalnom infrastrukturom, u prvom redu misli se na izgradnju sistema za odvodnju i tretman otpadnih voda koje potiču iz naselja i privrednih subjekata. Trenutno, otpadne vode iz naselja odvođe se putem individualnih septičkih jama i parcijalnih kanalizacionih vodova izgrađenih sredstvima građana. Stanje u pogledu odvodnje otpadnih voda je jako loše, jer se jedan dio otpadnih voda zadržava u naselju u vremenu niskih vodostaja što je u prvom redu potencijalni izvor zaraze, a bitno umanjuje i komoditet građana.

Izrađena je projektno tehničke dokumentacije na nivou idejnog i glavnog projekta za prečištač otpadnih voda u naselju Olovske Luke, općina Olovo. Svrha ovog Projekta je poboljšanje vodno-komunalne infrastrukture na području Općine Olovo, sa konačnim ciljem zaštite vodotoka rijeke Stupčanice kao recipijenta komunalnih otpadnih voda u naselju Olovske Luke. Obuhvat projekta čini dio naselja Olovske Luke u Općini Olovo od 350 ES.

Ostala naselja na području općine: otpadne vode se odvođe putem individualnih septičkih jama i parcijalnih kanalizacionih vodova izgrađenih sredstvima građana i/ili sredstvima Općine Olovo.

Tabela 32. Otpadne vode – kanalizaciona mreža

	2019	2020	2021	2022	2023
Br. kilometara kanalizacijske mreže na području općine	0	0	0	0	0
Nivo investicija u izgradnju kanalizacijske infrastrukture	0	0	0	0	0
Nivo investicija u rekonstrukciju kanalizacione infrastrukture	0	0	0	0	0
Nivo investicija u održavanje kanalizacijske infrastrukture	0	0	0	0	0
Domaćinstva – priključci	500	500	500	500	500
Pravne osobe – priključci	70	70	70	70	70
Br. domaćinstava u općini bez priključka na kanalizacionu mrežu - procjena	0	0	0	0	0
Prosječna cijena m ³ otpadne vode	0.37	0.37	0.37	0.53	0.53
Postotak otpadnih voda koje se prečišćavaju	0	0	0	0	0
Postotak naplate usluga	80	80	80	80	80

f) 4. Komunalni otpad

Usluge odvoza otpada na području općine Olovo obavlja JKP „Bioštica“ d.o.o. Olovo. Sakupljanje otpada vrši se u gradskom području i u svim naseljima izuzev Milankovića i Kamenska, čime je obuhvaćeno oko 90% stanovnika općine Olovo. Otpad sa područja općine Olovo odlaže se na odlagalištu komunalnog otpada „Gradina“

U toku je projekat zatvaranja tehnički neuređenih općinskih deponija i uređenje rada postojećih regionalnih centara za upravljanje komunalnim otpadom, te tehničko unapređenje postojeće infrastrukture i postrojenja za upravljanje komunalnim otpadom na području FBiH, kojim je obuhvaćena i deponija „Gradina“. U planu je sanacija postojeće deponije uz izgradnju pretovarne stanice sa reciklažnim dvorištem, što je kompatibilno sa regionalnim konceptom odlaganja otpada

Tabela 33. Postotak pokrivenosti odvozom smeća (%)	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Domaćinstva	0	0	0	0	6,400	
Pravne osobe	115	120	121	133	144	
Ukupno	115	120	121	133	6,544	
Broj korisnika usluge odvoza smeća i otpada	2,872	2,872	2,908	2,908	2,908	
	2			8		

Količina otpada prikupljenog tokom godine – m3	0	79,88 9	79,13 9	0	6,000	
Postotak smeća i otpada koji se sortira – procjena	0	0	0	0	0	
Količina otpada prikupljenog tokom godine – koji je adekvatno pohranjen m3	0	0	0	0	0	
Količina otpada koji nije prikupljen tokom godine – m3 – procjena (odložen na „divlje“ deponije i sl.)	0	0	0	0	14,40 0	
Broj divljih deponija na području općine – procjena	0	0	17	0	0	
Broj saniranih divljih deponija na području općine	0	0	5	0	0	
Iznos investicija u izgradnju sanitarnih i/ili regionalnih deponija (KM)	0	0	0	0	0.00	
Iznos investicija u održavanje postojećih deponija (KM)	0	0	0	0		45,00 0
Iznos investicija u zatvaranje postojećih neadekvatnih deponija (KM)	0	0	20,00 0	0	0	10,00 0
Broj MZ-a pokrivenih organiziranim prikupljanjem otpada	0	0	0	0	10	
Broj kontejnera za kolektivno prikupljanje otpada na području općine	0	0	0	0	244	
Prosječna cijena odvoza otpada po mjernoj jedinici	1.12	1.12	1.12	2.82	2.82	
Postotak naplate usluga	80	80	80	80	80	

Nije evidentan porast i količina prikupljenog otpada u posmatranom periodu a dodatno deponija nema izgrađen sistem za skupljanje deponijskog plina i deponijskog filtrata.

f) 5. Administrativne usluge

Općina Olovo teritorijalno je organizirana u 15 mjesnih zajednica čiji izabrani organi koordiniraju svoj rad sa općinskom upravom.

Općinsku upravu Općine Olovo čine općinski načelnik i općinsko vijeće Olovo. Sekretar organa državne službe obavlja poslove od značaja za unutrašnju organizaciju i rad organa državne službe te koordinira radom svih Službi, Sektora i drugih organizacionih cjelina usmjerava njihov rad s ciljem realizacije poslova utvrđenih programima rada i osigurava izvršavanje poslova po nalogu Općinskog načelnika.

Odlukom o organizovanju službi za upravu Općine Olovo i obrazovanju Kabineta načelnika koju donosi Općinski načelnik uređuje se organizacija Službi za upravu općine Olovo, broj, nazivi i organizaciona struktura općinskih službi, djelokrug rada, rukovođenje i koordinacija rada, javnost rada, kao i druga pitanja od značaja za rad i funkcionisanje Općinskog organa uprave općine Olovo. Unutrašnja organizacija Općinskih Službi za upravu utvrđena je Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji općinskih službi za upravu općine Olovo.

Jedinstveni općinski organ uprave čine Općinski načelnik i službe za upravu i to:

- Služba za opću upravu i društvene djelatnosti
- Služba za ekonomske poslove
- Služba civilne zaštite

U strukturi uposlenih u organima uprave Općine Olovo dominira srednja stručna sprema. Odnos državnih službenika i namještenika prati savremene trendove omjera uspješnih gradova i prosjeka na nivou EU.

U posmatranom periodu tj. od 2023. godine broj zaposlenih u općini nije značajno povećan u odnosu na 2015. godinu i plate čine svega oko 20% ukupnog budžeta Općine. Općina nema Strategiju upravljanja ljudskim resursima.

Tabela 34. Općinske administrativne usluge

	2019	2020	2021	2022	2023
Iznos financijskih ulaganja u tehničko opremanje (informatizacija i sl.)	14,071	18,610	7,087	4,434	6,307
Broj računara	0	0	0	0	0
Iznos financijskih ulaganja u obuku osoblja	3,981	887	545	1,219	4,741
Broj predmeta	1800	1908	2010	2100	2150
postotak (%) riješenih predmeta	90	92	94	95	94
postotak (%) prenesenih predmeta	4	5	7	5	8
Stopa zadovoljstva korisnika	90	90	90	90	90

Izvor: Općina Olovo

Općinske službe uspješno izvršavaju svoje postavljene godišnje ciljeve te imaju visok procenat riješenih predmeta. Evidentan je porast broja predmeta pisarnice.

Zaključak za oblast javne infrastrukture i javnih usluga

Stanje lokalne infrastrukture na području Općine Olovo je na zadovoljavajućem nivou. Pokrivenost općine kanalizacionom mrežom je prisutna u urbanom dijelu općine. Pokrivenost stanovništva pitkom vodom je 100%.

Sve mjesne zajednice pokrivene su odvozom krutog otpada.

Značajniji problemi evidentni su u pokrivenosti stanovništva odvodnjom otpadnih voda, te je u narednom periodu neophodno planirati strateške intervencije koje bi omogućile veću pokrivenost općine kanalizacionim sistemima tj. ulaganja u rekonstrukciju kanalizacione mreže. Na području općine Olovo ne postoji kolektor za otpadne vode niti sistem za

prečišćavanje otpadnih voda, tako da se iz kanalizacionog sistema otpadne vode direktno ispuštaju u prirodne recipijente (Bioštica i Stupčanica). Sva ostala prigradska naselja općine Olovo koja nisu obuhvaćena izgrađenim kanalizacijskim sistemom, odvodnju otpadnih voda vrše u površinske vode i preko septičkih jama.

Kvalitet cestovne mreže je poprično uređen.

Neophodno je u narednom periodu ulagati u efikasnost javne rasvjete, kao i u ulaganje u energijsku efikasnost objekata.

Neophodno povećati efikasnost administrativnih procedura uspostavljanjem i razvojem adekvatne tehnološke platforme u kontekstu digitalizacije javne uprave i uspostave adekvatnih e-citizen, e-business i e-governement rješenja (one-stop-shop poslovanje i sl.) te uvođenja standarda za povoljno poslovno okruženje BFC SEE te uposlenika za međunarodne i domaće projekte u cilju privlačenje dodatnih finansijskih sredstava u budžet općine.

g) Zaštita okoliša/životne sredine uključujući smanjenje rizika od katastrofa/nesreća

g) 1. Stanje okoliša

Zaključak za stanje okoliša

Najveći zagađivači zraka su veliki broj malih (kućnih) ložišta na čvrsta goriva i na njihove emisije nije moguće sistemski djelovati kroz Plan interventnih mjera, već je potrebno provoditi dugoročne mjere za smanjenje štetnih emisija polutanata uslijed rada ovakvih izvora. Jedna od ključnih mjera u narednom periodu bi mogla biti mjera povećanja energijske efikasnosti (mjere utopljanja) kolektivnih i individualnih stambenih objekata, kao i primjena mjera energijske efikasnosti u javnim objektima..

Stimulisanje uvođenja obnovljivih izvora energije je jedan od načina poboljšanja kvaliteta zraka. U cilju smanjenja energetske gubitaka, neophodno je ostvariti poboljšanje toplotne izolacije u stambenim objektima.

h) Analiza budžeta

Općina Olovo odgovorno i transparentno raspolaže javnim novcem, te se u skladu sa tim u periodu 2019-2023. godine rukovodila politikom efikasnosti i efektivnosti kako bi održala sve pokrenute i novougovorene kapitalne poslove na planiranom nivou. Cilj svih trošenja bio je unaprjeđenje života u zajednici i okruženju. U cilju sagledavanja potencijala Općine u pogledu finansiranja razvojnih projekata i izrade procjene prihoda za naredni period

izvršena je analiza ostvarenja prihoda Budžeta Općine za period 2019 - 2023. godina, prikazana u narednoj tabeli:

Tabela 35. Ukupni planirani i ostvareni prihodi općinskog budžeta 2019 - 2023. godina

	2019	2020	2021	2022	2023
Ukupni planirani prihodi	4,284,250	4,064,700	6,293,380	8,032,000	7,048,700
Ukupni ostvareni prihodi	4,085,496	3,961,785	4,417,663	7,039,383	7,235,322

Izvor: Općina Olovo

Odnos planiranih i ostvarenih prihoda kretao se u realnim okvirima. Kada govorimo o strukturi prihoda Općine, procentulano najveće učešće u 2023. godini u ukupnim prihodima imaju porezni prihodi. Značajno je naglasiti da se u 2023. godini budžet povećao za 77% u odnosu na 2019. godinu. Najveća planiranja i ostvarenja poreza u budžetu Općine su konstantno od prihoda od poreza i to prihoda od indirektnih poreza, od porez na imovinu pravnih i fizičkih lica, poreza na dohodak, te ostalih poreza. Neporezni prihodi imaju varijabilan trend kretanja za period 2019.-2023. godina. Udio ukupnih neporeznih prihoda u ukupnim prihodima budžeta bio je najveći 2021. i 2023. godine

Tabela 36. Prihodi Općine Olovo 2019-2023 godina

Vrsta prihoda	2019 (000 KM)	(%)	2020 (000 KM)	(%)	2021 (000 KM)	(%)	2022 (000 KM)	(%)	2023 (000 KM)	(%)
POREZNI PRIHODI (ukupno)	2,331	57	1,800	45	2,367	54	2,412	34	2,706	37
Porez na dobit pojedinaca i poduzeća	3	0	0	0	0	0	3	0	1	0
Porezi na place i radnu snagu	7	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Prorez na imovinu	477	12	218	6	462	10	188	3	310	4
Domaci porezi na dobra i usluge (zaostale obaveze na osnovu poreza na promet dobara i usluga)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Porez na dohodak	439	11	413	10	488	11	595	8	779	11
Prihodi od indirektnih poreza	1,405	34	1,168	29	1,417	32	1,626		1,616	22
Ostali porezi	0	0	0	0					0	0
NEPOREZNI PRIHODI (ukupno)	1,076	26	768	19	1,269	29	1,227	17	1,273	18
Prihodi od poduzetnickih aktivnosti i imovine i prihodi od pozitivnih kursnih razlika	88	2	51	1	268	6	211	3	269	4

Naknade i takse i prihodi od pružanja javnih usluga	988	24	717	18	1,001	23	1,016	14	1,004	14
Novcane kazne (neporeske prirode)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GRANTOVI (ukupno)	678	17	1,258	32	703	16	3,384	48	1,681	23
Primljeni tekuci transferi od inos. vlada i medunarodnih organizacija	0	0	0	0	0	0		0		0
Primljeni tekuci transferi od ostalih nivoa vlasti	678	17	1,258	32	703	16	2,455	35	1,403	19
Primljeni kapitalni transferi od ino. vlada i medunarodnih organizacija	0	0	0	0	0	0	0	0	50	1
Kapitalni transferi od ostalih nivoa vlasti		0		0		0	929	13	228	3
Kapitalni primici od prodaje stalnih sredstava		0	136	3	79	2	16	0	820	11
Primici od dugorocnog zaduživanja		0		0		0		0	755	10
PRIHODI (ukupno)	4,085	100	3,962	100	4,418	100	7,039	100	7,235	100

Izvor: Općina Olovo

Kada govorimo o strukturi rashoda, plaće i naknade troškova zaposlenih iznose 1.515.000 KM u 2023. godini i veće su 30,3% u odnosu na 2019. godinu te čini 20,9% u ukupnim rashodima/izdacima. Procentualno izdvajanje za plate i naknade u ukupnom budžetu su ispod prosjeka izdvajanja za plate i naknade u JLS u BiH i na nivou EU. Materijalni troškovi su smanjenji u odnosu na 2019. godinu.

Grantovi neprofitnim organizacijama imaju tendenciju rasta u periodu 2019-2023. godina i porasli su za 76% tj sa 150.000 na 264.000 KM

Tabela 37. Rashodi Općine

Vrsta rashoda	2019 (000 KM)	(%)	2020 (000 KM)	(%)	2021 (000 KM)	(%)	2022 (000 KM)	(%)	2023 (000 KM)	(%)
PLAĆE I NAKNADE TROŠKOVA ZAPOSLENIH (ukupno)	1,162	27	1,182	26	1,269	31	1,438	19	1,515	21
Bruto place	902	21	921	20	984	24	1,085	14	1,170	16
Naknade troškova zaposlenih i vijećnika	165	4	165	4	182	4	239	3	220	3
Doprinosi poslodavca i ostali doprinosi	95	2	96	2	103	3	114	2	125	2
MATERIJALNI IZDACI (ukupno)	1,020	24	1,002	22	835	20	922	12	928	13
TEKUĆI GRANTOVI (ukupno)	912	21	810	17	899	22	1,031	14	1,671	23
<i>Izlistati sve tekuće grantove</i>										

Tekući transferi drugim nivoima vlasti	222	5	229	5	254	6	231	3	216	3
Tekući transferi pojedincima	454	11	394	9	374	9	514	7	1,075	15
Tekući transferi neprofitnim organizacijama	150	4	78	2	231	6	233	3	264	4
Subvencije javnim preduzecima	65	2	106	2	6	0	10	0	11	0
Subvencije privatnim preduzecima i poduzetnicima	2	0	2	0	0	0	10	0	23	0
Drugi tekući rashodi	19	0	1	0	34	1	33	0	82	1
KAPITALNI GRANTOVI (ukupno) izlistati sve kapitalne grantove	104	2	301	7	39	1	62	1	74	1
Kapitalni transferi neprofitnim organizacijama	0	0		7	39	1	62	1	74	1
Kapitalni transferi drugim nivoima vlasti	104	2	301	7	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IZDACI ZA KAMATE I OSTALE NAKNADE (ukupno)	4	0	4	0		0	18	0	49	1
KAPITALNI IZDACI (ukupno) izlistati sve pojedinačne kapitalne izdatke	880	21	1,135	25	1,074	26	3,827	51	2,575	36
Nabavka zemljišta, šuma i višegodišnjih zasada	2	0	266	6	23	1	1,510	20	32	0
Nabavka gradevina	416	10	373	8	495	12	1,860	25	1,449	20
Nabavka opreme	289	7	41	1	350	9	21	0	69	1
Nabavka stalnih sredstava u obliku prava	2	0	0	0	2	0	146	2	328	5
Rekonstrukcija i investiciono održavanje	171	4	455	10	204	5	290	4	697	10
IZDACI ZA OTPLATE DUGOVA (ukupno) Izlistati sve doznake vanjskim korisnicima	195	5	195	4	0	0	276	4	422	6
Vanjske otplate	195	5	195	4	0	0	195	3	293	4
Otplate domaceg pozajmljivanja	0	0	0	0	0	0	81	1	129	2
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RASHODI / IZDACI UKUPNO	4,277	100	4,629	100	4,116	100	7,574	100	7,234	100

Izvor: Općina Olovo

Kapitalni izdaci imaju tendenciju rasta u periodu 2019-2023. godina. Tako su u 2023.godini iznosili 2.575.000 KM i veći su za 192% u odnosu na 2019. godinu (880.000 KM).

Po projekciji općinskih prihoda po osnovu tekućih i kapitalnih transfera očekuje se da će se u narednom periodu nastaviti trend ulaganja po osnovu transfera viših nivoa vlasti i ličnog učešća pravnih lica i građana. Prema projekciji prihoda po osnovu kapitalnih transfera sa kantonalnog i federalnog nivoa vlasti, u budućem periodu očekuju se sredstva za nastavak investicija koja će se namjenski rasporediti po budžetskim prioritetima i to ulaganjem u infrastrukturu na nivou općine.

Uzevši u obzir projekcije Dokumenta okvirnog Budžeta Općine Olovo 2025-2027, kao i utvrđene ekonomske pokazatelje i inflaciju, finansijsku procjenu implementacije strateškog okvira u periodu 2025-2027., te strategiju razvoja ZE-DO kantona 2021-2027, karakteriše potreba zadržavanja na nivou prosjeka implementiranih sredstava iz prethodnog perioda (gore opisanog), održavanje nivo sredstava u početnim godinama implementacije sa blagim optimizmom u drugom dijelu perioda implementacije.

Na osnovu naprijed navedenog, okvirna procjena dostupnih sredstava za implementaciju razvojne strategije u periodu 2025-2031. iz budžeta Općine procjenjuje se u iznosu od oko 30 miliona KM. Naprijed navedeni pokazatelji ukazuje na mogućnosti i potrebu finansiranja i iz drugih izvora.

U narednom periodu potrebno je Budžetom Općine i akcionim planom za realizaciju postavljenih ciljeva (a naročito razvoja projekata za jačanje privrede), predvidjeti razmatranje uvođenja Ureda za upravljanje projektima (PMO¹¹) te intenzivirati edukaciju za razumijevanje, učestvovanje na javnim pozivima i pravilno popunjavanje aplikacija za fondove EU u skladu sa PCM metodologijom od strane same općine i proaktivnih nevladinih organizacija (Sarajevska regionalna razvojna agencija – SERDA i sl.) te privatnog sektora. Pretpostavka je da Općina Olovo putem javnih poziva za dodjelu programskih sredstava EU može povući značajan iznos sredstava čime bi mogla realizovati aktivnosti potrebne za dostizanje strateških ciljeva.

U narednoj tabeli predstavljeni potencijalni izvori za potrebe realizacije strategije u periodu 2025-2031. godina.

¹¹ Project Management Office (PMO) organizacijsko je tijelo ili jedinica kojoj su dodijeljene različite odgovornosti vezane uz centralizovano i koordinirano upravljanje projektima unutar njihove domene.

Tabela 38. Mogući izvori finansiranja

Iz Budžeta JLS	Osnovi prihoda utvrđeni zakonom o budžetima u F BiH
Eksterni izvori (kredit, entiteti, kantoni, država, javna preduzeća i privatni izvori, sl.)	<ul style="list-style-type: none"> - FBiH - ZE-DO Kanton - Javne ustanove - SERDA - Turistička zajednica - Javna preduzeća - Fond za zaštitu okoliša FBiH - Razvojne agencije - Vlasnici objekata - Drugi oblici saradnje sa institucijama svih nivoa vlasti
Iz eksternih izvora (IPA III, donatori i ostalo) (u KM)	<p>U narednom razvojnom periodu planira se aplicirati na sredstva sljedećih izvora finansiranja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo razvoja, preduzetništva i obrta FBiH - Vlada FBiH - Kantonalna ministarstva, ustanove i zavodi - Federalno ministarstvo kulture i sporta u cilju rekonstrukcija i izgradnje kulturno-historijskih objekata - Federalno ministarstvo izbjeglih i raseljenih osoba za projekte razvoja infrastrukture i projekata socijalnog stanovanja - Ministarstva prostornog uređenja FBiH za projekte energetske efikasnosti - Vlada ZE-DO Kantona - Fond za zaštitu okoliša FBiH - Agencija za slivove rijeke Save - UNDP, USAID i dr.

Posebno je važno da se napomene unesu u slučajevima značajnijih odstupanja „očekivanih“ izvora finansiranja u pojedinim godinama u odnosu na trend ostvarenih izvora finansiranja u proteklom periodu implementacije. Implementacija strategije u periodu 2025.-2031. godina podrazumijeva implementaciju mjera osposobljavanja kapaciteta za privlačenje sredstava iz eksternih izvora naročito iz razloga što se u narednom periodu očekuje veći obim dostupnosti sredstava iz procesa evropskih integracija.

2.2. SWOT analiza i strateško fokusiranje

Pri izradi SWOT analize kao instrumenta za identifikaciju ključnih razvojnih snaga i slabosti, te njihovog smještanja u kontekstu stanja i trendova u širem okruženju, korišteni su prikupljeni socioekonomski podaci Općine Olovo. SWOT analiza je urađena na objektivnoj analizi socioekonomskih pokazatelja i uz puno učešće Razvojnog tima u procesu. Na bazi SWOT analize određeni su: strateški fokusi Općine u narednih 7 godina, Vizija Općine i strateški ciljevi.

Vizija Općine Olovo ostvaruje se realizacijom ciljeva u svim područjima rada i djelovanja ove jedinice lokalne samouprave, unaprjeđenjem konkurentnosti i osnaživanjem lokalne privrede i turizma na tržištu, unaprjeđenjem standarda i kvalitete života njenog stanovništva, te razvojem infrastrukture uz poštivanje osnovnih postulata zaštite okoliša. Strateško fokusiranje je dobiveno na osnovu prikupljenih podataka u socio-ekonomskoj analizi, koja obuhvata sve važne aspekte života i razvoja Općine i služi kao glavna podloga za kreiranje sveukupnog strateškog razvoja kao i aspekata ekonomskog razvoja, društvenog razvoja i plana zaštite životne sredine. Da bi identifikovali najvažnije unutrašnje faktore i vanjske okolnosti koje su značajne za razvoj Općine Olovo izrađena je SWOT i TOWS analiza koje predstavljaju most između sadašnjeg i željenog, budućeg stanja koje se definiše strateškim planom razvoja.

SWOT analiza Općine Olovo je izrađena na osnovu podataka iz Situacione analize koja uključuje baze podataka i ocjenu stanja po područjima – privreda, društvo, okoliš. SWOT analiza uključuje definisane interne snage i slabosti u domenu resursa, organizacije i postignutih rezultata na kojima bi se mogao bazirati budući razvoj Općine, odnosno koji ograničavaju ili onemogućuju njen razvoj.

Cilj SWOT analize je identifikacija na koji način Općina Olovo može:

- Iskoristiti identifikovane snage,
- Realizovati postojeće prilike,
- Smanjiti uticaj prijetnji,
- Eliminirati slabosti.

Analizom su pokrivena 3 osnovna razvojna aspekta, koji su prikazani u nastavku izvještaja.

Tabela 39. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ • Povoljan geoprometni položaj (Nalazi se na magistralnom putu koji povezuje dva regionalna centra Sarajevo i Tuzlu) ➤ • Povoljni klimatski uvjeti (Umjereno kontinentalna klima sa jasno izraženim godišnjim dobima pogodna za razvoj poljoprivrednih djelatnosti) <ul style="list-style-type: none"> • Vodni resursi, ljekovite termomineralne vode i hidropotencijal • Šumski resursi ➤ • Rezerve ceruzita – olova ➤ • Tradicija banjско rekreativnog turizma ➤ • Prirodni i izgrađeni kapaciteti za razvoj turističke ponude ➤ • Bogato kulturno-historijsko naslijeđe sa značajnim brojem nacionalnih spomenika ➤ • Razvijena putna, energetska i telekomunikacijska infrastruktura ➤ • Razvijena sportsko-rekreativna infrastruktura ➤ • Razvijena mreža osnovnog i srednjeg obrazovanja ➤ • Postojanje poslovnih zona 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nedovoljno uređena kanalizaciona mreža ➤ Negativni demografski trendovi; ➤ Veliki broj maldih nezaposlenih osoba ➤ Nezainteresovanost mladih da učestvuju u Programu politike aktivnog zapošljavanja; ➤ Nedovoljan broj uspješnih poduzeća ➤ Nizak broj preduzeća na 1000 stanovnika ➤ Značajan broj korisnika materijalne pomoći Općine (socijalno ugroženih grupa) ➤ nedostatak investicija ➤ Uska struktura razvoja privrednih djelatnosti ➤ Nerazvijen triple helix model i registar kompetencija za potrebe tržišta rada ➤ Nedovoljni smještajni i kadrovski kapaciteti za dalji razvoj turizma
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Digitalizacija poslovanja i potencijal ulaganja u domenu IT ; ➤ Udruživanja sredstava kroz javno-privatnu inicijativu; ➤ Aktiviranje potencijala dijaspore; ➤ Usvajanje međunarodnih standarda BFC za unapređenje povoljnog poslovnog okruženja ➤ Korištenje sredstava međunarodnih i domaćih fondova, programa i projekata; ➤ Trendovi u finansiranju projekata energijske efikasnosti i zaštite okoliša; ➤ Iskorištavanje prirodnih resursa; ➤ Rekonstrukcija i izgradnja kanalizacione mreže ➤ Osiguranje uslova za unaprjeđenje infrastrukture u oblasti 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Politička nestabilnost u BiH koja nepovoljno utiče na jačanje i razvoj lokalnih zajednica; ➤ Inflacija i nadolazeća ekonomska kriza uzrokovana ratovima; ➤ Nepovoljni emigracijski trendovi „odliv mozgova“ ➤ Ekstremne vremenske prilike koje dovode do aktiviranje klizišta; ➤ Nepoznavanje pravila i procedura ➤ Prisustvo devijantnih socijalnih pojava (maloljetnička delikvencija, kriminal, siva ekonomija). ➤ Ovisnost općinskog budžeta o raspodjeli sredstava od viših nivoa vlasti (dijeljeni prihodi).

osnovnoškolskog, srednjoškolskog i obrazovanja.

- Centri za zdravo starenje
- Osnivanje turističke agencije

2.2.1. Strateški fokusi

Izdvajanjem perspektivnih konkurentskih prednosti s jedne strane i najkritičnijih problema s druge strane u ovom dijelu dokumenta data su ključna težišta Strategije, odnosno definirani su strateški fokusi. Na osnovu urađene interne kvantitativne i kvalitativne analize trenutnog stanja u Općini Olovo, identificiranih internih snaga i slabosti (u vezi sa resursima, organizacijom ili rezultatima rada), kao i prilika i prijetnji u užem i širem okruženju, općih zaključaka u vezi sa ekonomskim i društvenim razvojem Općine Olovo, javnom administracijom, infrastrukturo i stanje okoliša, proizlazi nekoliko ključnih strateških izazova s kojima će se Općina Olovo morati suočiti u narednim godinama.

Kako bi se maksimalno iskoristile ranije spomenute strateške prednosti, ali i minimizirali nedostaci, Općina Olovo će u narednim godinama nastojati iskoristiti ogromne prilike koje joj se pružaju u vanjskom okruženju poput pristupnih domaćih i međunarodnih fondova, kao i projekata međunarodnih donatora i organizacija sa ciljem jačanja lokalne samouprave.

U pitanju su sljedeći izazovi:

1. Kako ubrzati otvaranje novih radnih mjesta na području općine?
2. Kako poboljšati zadovoljavanje socijalnih potreba i povećati socijalnu inkluziju?
3. Kako osigurati zdrav okoliš i raspoložive resurse koristiti na ekonomski efikasan i održiv način?
5. Kako unaprijediti infrastrukturu u skladu sa potrebama građana općine?
6. Kako zadovoljiti potrebe mladih?
7. Kako zadovoljiti potrebe starije populacije?
8. Kako općinu učiniti atraktivnijom za privlačenje investicija?

Na osnovu svega navedenog, Općina Olovo je definisala tri strateška fokusa koji će biti vodič privrednog, društvenog i okolinskog razvoja do kraja 2031. godine:

1. Razvoj malih i srednjih preduzeća (MSP) i samoodrživost lokalne privrede općine Olovo

Jedan od mogućih imperativa je jačanje poduzetništva i podrške novim sektorima u kojima se stvara veća dodana vrijednost, uz postepeno prilagođavanje i jačanje fizičke i institucionalne infrastrukture. U smislu jačanja institucionalne infrastrukture, potrebno je razmotrite osnivanje Poslovnog inkubatora.

Lokalne konkurentske prednosti mogu se klasificirati u tri glavne kategorije: **prirodni resursi (ili komparativne prednosti), generičke konkurentske prednosti i jedinstvene konkurentske prednosti**. Prirodne ili komparativne prednosti su faktori koji su dati prirodom (dostupnost određenih sirovina, geografski položaj). Generičke prednosti su konkurentske prednosti koje je stvorio čovjek na mnogim lokacijama (kao što su npr. „iskusni radnici“, „duga tradicija metaloprerađivačkog sektora“, „restorani, hoteli i aktivnosti na plaži u turističkom sektoru“). Jedinstvene prednosti su umjetne konkurentske prednosti koje su specifične za samu lokaciju a to je razvoj banjsko-rekreativnog turizma.

Dakle, fokus treba staviti podršku najrazvijenijim privrednim djelatnostima na području općine (poput prerađivačke industrije i dr.) te na iznalaženje olakšica i podrške za registraciju novih poljoprivrednih proizvođača, razvoj turizma i biznisa (start up-i) kao vida podrške postojećoj lokalnoj ekonomskoj bazi poduzetnika na osnovu analize lanca vrijednosti i aktuelne potražnje na tržištu te potencijalima rasta i razvoja.

Strateška opredijeljenost općinske uprave je da stimulira privatni sektor za investiranje, povećanje prerađivačkih kapaciteta, stvaranje boljih uslova za razvoj biznisa, kao i poduzimanje niza mjera koje bi pozitivno uticale na infrastrukturu za pokretanje malih i srednjih preduzeća. Osnovni strateški fokus je svakako usmjeren na ostvarivanje takvog poslovnog ambijenta općine Olovo koji se ogleda kroz smanjivanje nezaposlenosti poduzimanjem niza mjera za samozapošljavanje i pokretanja malih i srednjih preduzeća. Povećanje stope zaposlenosti podrškom preduzetničkim inicijativama, poljoprivredi i poboljšanjem poslovne infrastrukture u poslovnoj zoni Golubište.

2. Poboljšanje kvaliteta društvenih usluga i kulturno-sportskih sadržaja

Neophodno je realizirati mnogobrojne infrastrukturne projekte radi unapređenja općinske komunalne infrastrukture za čiju realizaciju treba osigurati dodatna finansijska sredstva, pored onih iz općinskog budžeta.

Pružanje socijalnih i zdravstvenih usluga nije na zadovoljavajućem nivou zbog nedostatka finansijskih sredstava. Posebnu pažnju treba posvetiti potrebama marginaliziranih društvenih grupa i njihovom uključivanju u društvene tokove.

Obrazovni sektor, takođe, zahtijeva unapređenje infrastrukture, kako materijalnog osnova i objekata, tako i samog nastavnog procesa u saradnji sa resornim ministarstvom, uključujući i usklađivanje nastavnih planova i programa sa potrebama tržišta rada.

Općinska administracija treba biti inicijator bliske saradnje javnog, privatnog i nevladinog sektora, ali i koordinator velikog broja zajedničkih razvojnih inicijativa.

Smanjiti izloženost i ranjivost lokalne zajednice na bujične poplave, a što uključuje jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Civilne zaštite, uređenje i čišćenje odvodnih kanala i rekonstrukciju zastarjele vodovodne mreže, te razvoj nove vodovodne i kanalizacione mreže.

Kontinuirano raditi na izgradnji kapaciteta općinske uprave da adekvatno odgovori na izazove lokalnog razvoja (edukacija na temu upravljanja lokalnim razvojem, PCM, apliciranje za fondove EU, itd.). Pored navedenog širi okvir razvoja konstantno zahtjeva efikasnu i odgovornu javnu upravu čiji rad se zasniva na savremenim načinima rada i komuniciranja sa građanima.

3. Riješiti probleme zaštite okoliša i stanja komunalne infrastrukture

U narednom strateškom periodu neophodno je:

- sve kanalizacione mreže koje nisu uvedene u kanalizacioni sistem uvesti i izgraditi kolektor sa prečišćivačem;

- izraditi projektne dokumentacije za naselja koja su prioritetna, odnosno, koja nemaju separatnu kanalizacionu mrežu i izvršiti izgradnju iste u skladu sa finansijskim sredstvima;

U narednom strateškom periodu neophodno je raditi na unapređenju lokalne zajednice da odgovori na posljedice prirodnih katastrofa posebno poplava. Neophodno je provođenje mjera zaštite od poplava uz i u riječnim koritima.

U narednom periodu prioritetan je fokus na realizaciji godišnjih programa izgradnje, održavanja i sanacije putne infrastrukture.

Sve ove projektne aktivnosti treba da vode ka sinergetskom efektu, stvarajući ugodniji ambijent za življenje, rad i ostanak u općini.

2.3. Vizija razvoja i strateški ciljevi

Vizija:

„Općina Olovo je sredina ugodnog življenja koja svoj razvoj bazira na ekonomskom razvoju banjsko – rekreativnog, sportskog i ruralnog turizma, te stvara uvjete za razvoj poljoprivrede, energetskog sektora, poduzetništva, rudarstva, tekstilne i drvne industrije“.

Strateški ciljevi

Strateški ciljevi Općine Olovo su usklađeni sa Strategijom razvoja FBiH, Strategijom razvoja Zeničko-dobojskom kantonu i Okvirom za ciljeve održivog razvoja u BiH, kojim se utvrđuju zajednički podciljevi i indikatori za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum) te usmjeravaju budući procesi strateškog planiranja.

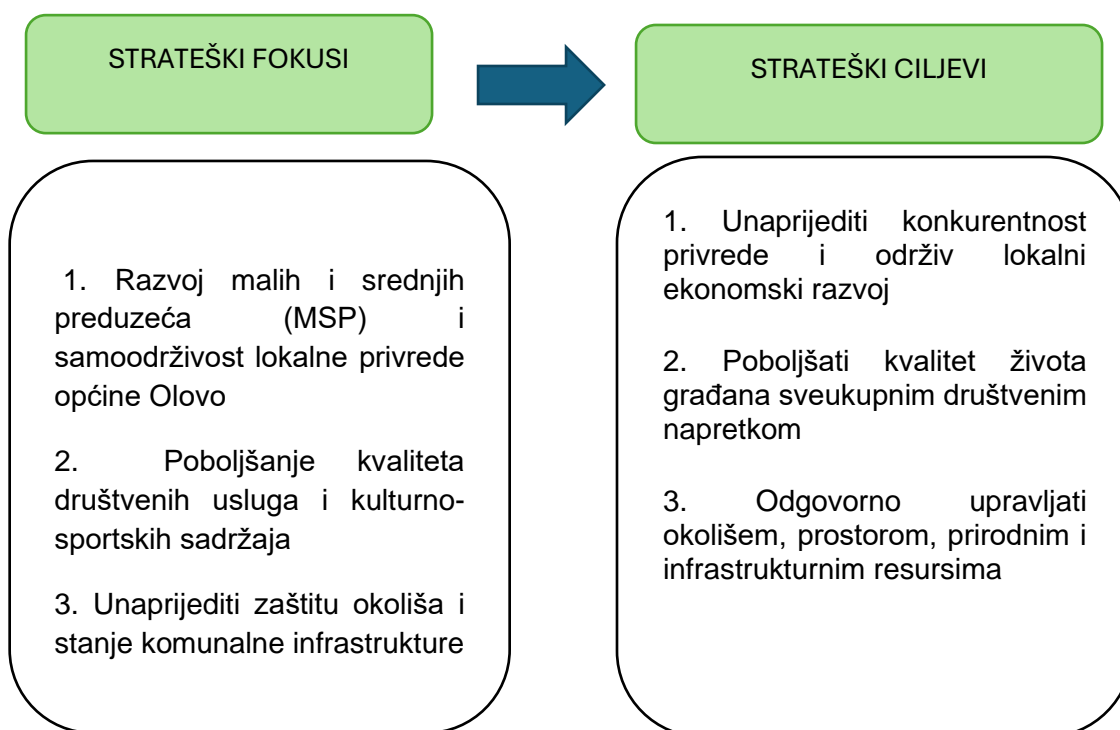
Strateški ciljevi Općine Olovo:

Strateški cilj 1. Unaprijediti konkurentnost privrede i održiv lokalni ekonomski razvoj

Strateški cilj 2. Poboljšati kvalitet života građana sveukupnim društvenim napretkom

Strateški cilj 3. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima

Slika br. 3 Veza strateških fokusa i strateških ciljeva

U narednoj tabeli su utvrđeni mjerljivi pokazatelji sa polaznim i ciljnim vrijednosti kako bi se osiguralo praćenje napretka u realizaciji svakog od tri definisana strateška cilja.

Tabela 40. Indikatori (uticaja) realizacije strateških ciljeva

STRATEŠKI CILJ 1	Indikator (uticaja)	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2031.)
Unaprijediti konkurentnost privrede i održiv lokalni ekonomski razvoj	Ukupna vrijednost izvoza	105 miliona KM	150 miliona KM
	Ukupan broj zaposlenih na području općine	1.949	2.200
	Broj poslovnih subjekata na području općine	443	500
STRATEŠKI CILJ 2	Indikator (uticaja)	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2031.)
Poboljšati kvalitet života građana sveukupnim društvenim napretkom	Zadovoljstvo anketiranih građana ¹² (%)	n/d	80%
	Stepen razvijenosti općine Olovo na nivou FBiH – rang	49	39
	Broj stanovnika općine Olovo	8.553	8.600
STRATEŠKI CILJ 3	Indikator (uticaja)	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2031.)
Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	Pokrivenost općine kanizacionom mrežom %	30%	50%
	Dužina asfaltiranih lokalnih puteva u km	58,6	78
	Broj provedenih mjera energetske efikasnosti Sanacija i uređenje riječnih korita i sanacija izvorišta u KM	nd	>20%
	Broj kontejnera za selektivni otpad		

Vizija Općine Olovo ostvaruje se ostvarivanjem ciljeva u svim područjima rada i djelovanja ove jedinice lokalne samouprave, unapređenjem konkurentnosti i osnaživanjem lokalne privrede na tržištu, unapređenjem standarda i kvalitete života njenog stanovništva, te razvojem infrastrukture uz poštivanje osnovnih postulata zaštite okoliša.

¹² Do 2031.g. najmanje 80% roditelja i djece zadovoljno kulturnim i sportskim sadržajima, kvalitetom e-uprave općine, zdravstvenih i obrazovnih javnih servisa, koji se pružaju na području Općine.